

Economische Koers Haarlemmermeer

‘Van grijs groeien naar groen ontwikkelen’

Missie, strategie en uitvoeringsprogramma

Colofon

Tekst, vormgeving en drukwerk

Gemeente Haarlemmermeer
Postbus 250
2130 AG Hoofddorp
Telefoon 0900 1852
E-mail info@haarlemmermeer.nl
Internet www.haarlemmermeer.nl

Auteurs

Cluster RED/Team EZ
Rob Sturm & Samira Errami & Emmylou Loos

Fotografie

Foto titelblad: Shutterstock

Deze economische koers is in het Nederlands geschreven. Omdat een deel van de literatuur en bronnen een Engelstalige oorsprong heeft en de samenstelling van het bedrijfsleven in de regio ook een sterke internationale oriëntatie heeft, worden ook Engelstalige termen gebruikt.

16 mei 2024

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel	6
1.3	Onderdelen	6
1.4	Positie.....	6
1.4	Leeswijzer	7
2.	Context en achtergrond	8
2.1	Huidige economie	8
2.2	Luchthaven Schiphol	12
2.3	Arbeidsmarkt.....	13
2.4	Nationale en internationale bedrijven	15
2.5	Startups, scale-ups en gevestigde bedrijven	15
3.	Missie	17
4.	Strategie	18
4.1	Diversificatie.....	19
4.2	Selectiviteit.....	20
4.3	Kwaliteit	21
	Duurzaamheid, circulariteit en vergroening.....	21
	Innovatie.....	23
	Aantrekkelijk werkgeverschap en sociaal maatschappelijke verbondenheid	26
5.	Uitvoeringsprogramma.....	28
5.1	Acties Uitvoeringprogramma tot 2026	28
5.2	Acties langere termijn	31
6.	Bijlagen.....	32
6.1	Economie Haarlemmermeer in historisch perspectief.....	32
6.2	Samenvatting Economische Analyse.....	34
6.3	Samenvatting onderzoek ECE	39
6.4	Samenvatting Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer (2023)	41
6.5	Vestigingsklimaat	44
6.6	Lijst van begrippen en afkortingen.....	49
6.7	Literatuurlijst & bronnen.....	50

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Sterke economische positie Haarlemmermeer geeft aanleiding tot een nieuwe ontwikkelrichting

De omvang van de economie gemeten in toegevoegde waarde en werkgelegenheid is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Haarlemmermeer plaatst zich hierdoor economisch in de top 5 van Nederland en groeit gestaag door. De economie van Haarlemmermeer staat er goed voor en bevindt zich op een niveau dat aanleiding geeft om de slag te maken naar verdere ontwikkeling met focus op kwaliteit. De focus verschuift hierdoor van grijs groeien naar groen ontwikkelen.

Schaarse ruimte vraagt om selectiviteit, meer sturing met focus op kwaliteit en oog voor het lokale bedrijfsleven

De ruimte in Haarlemmermeer is schaars en de vraag onverminderd hoog. Bovendien leggen ook andere functies dan economische een claim op de ruimte, bijvoorbeeld door de transformatie van bestaande werklocaties naar wonen. Tegen deze achtergrond is het van belang dat de ruimte die we nog hebben optimaal wordt benut. Dit vraagt om meer sturing en selectiviteit dan in het verleden nodig was. Bovendien maken we in de economie een omslag van kwantiteit naar kwaliteit. Dit betekent dat we niet langer sturen op volumegroei maar op toekomstbestendig ontwikkelen. Deze schaarste heeft ook impact op het lokale bedrijfsleven. Dat vraagt onze aandacht voor het gevestigde lokaal verbonden bedrijven binnen de kaders (denk bijvoorbeeld aan staatssteun en Didam). Het merendeel van deze gevestigde bedrijven in Haarlemmermeer is midden- en kleinbedrijf (MKB). Door de geconstateerde schaarste geeft de markt signalen dat met name lokale bedrijven zorg hebben over voldoende bedrijfsruimte in de gemeente. Dit gaat onder meer om de verzorgende bedrijven zoals productie- en reparatiebedrijven (Motie van de gemeenteraad 2024 'Maak Ruimte voor Werk').

Maatschappelijke trends vragen ook om meer focus op kwaliteit

De klassieke parameters waarmee de kracht van een economie wordt beoordeeld zijn arbeidsplaatsen, aantallen bedrijven en de totale productie of output, gemeten in toegevoegde waarde. Deze zijn primair kwantitatief. In de afgelopen decennia was er een gestage vraag, voldoende ruimte voor nieuwe vestigingen en breed draagvlak voor groeibeleid. Het aantal banen en het aantal bedrijven is gestaag gegroeid. Maar die ontwikkeling is niet vanzelfsprekend meer. De productiemiddelen lijken schaarser te worden, wat zich uit in bijvoorbeeld schaarse ruimte en een krappe arbeidsmarkt. Het overheersend maatschappelijk signaal vraagt nadrukkelijk om de factor 'kwaliteit' expliciet aan het rijtje parameters toe te voegen en om beleid dat hierop inspeelt. In het coalitieakkoord 2022-2026 is hieraan toegevoegd dat de gemeente wil inzetten op circulaire economie.

De Economische Koers vult een lacune in gemeentelijk beleid

Ten slotte ontbreekt een concreet uitgewerkte en overkoepelende economische beleidsvisie waarmee op de genoemde ontwikkelingen kan worden ingespeeld. Er is vastgesteld beleid voor economische deelonderwerpen, zoals voor de detailhandel/commerciële voorzieningen, de datacenters, de hotels/verblijfsaccommodaties en de werklocaties. De koepel die al deze deelonderwerpen verbindt en richting geeft ontbreekt nog. Wel hebben we het *Economisch Perspectief 2030* (2016.0020280) uit 2016, maar dit document is vooral beschrijvend van karakter en heeft in die vorm zijn actualiteit verloren. Ten tijde van schaarste en grote maatschappelijke opgaven willen en moeten we met economisch beleid meer richting geven en keuzes maken. Wat nog ontbreekt is een expliciet ijkpunt, om de keuzes die bij schaarste optreden, aan te toetsen waarbij we oog houden voor het lokale bedrijfsleven. Daar wil deze Economische Koers in voorzien.

1.2 Doel

De Economische Koers is de kapstok voor andere economische beleidskeuzes

Met de voorgestelde trendbreuk die kwaliteit boven kwantiteit stelt slaat de gemeente nadrukkelijk een nieuwe weg in. De koers gaat zowel over een aantal focussectoren die speciale aandacht krijgen, als een aantal thematische invalshoeken die we willen versterken. De koers bepaalt onze economische inzet en is hiermee de kapstok waaraan alle economische beleidskeuzes zullen worden gerelateerd. De koers is geënt op de periode tot en met 2030, zonder dat dit de einddatum is.

1.3 Onderdelen

De Economische Koers bestaat uit drie onderdelen:

- Missie
- Strategie
- Uitvoeringsprogramma

Omdat de overgrote meerderheid van de bedrijven in Haarlemmermeer minder dan 250 werknemers in dienst heeft en daarmee tot het midden- en kleinbedrijf (MKB)¹ wordt gerekend, is er één uitvoeringsprogramma voor het gehele bedrijfsleven gemaakt.

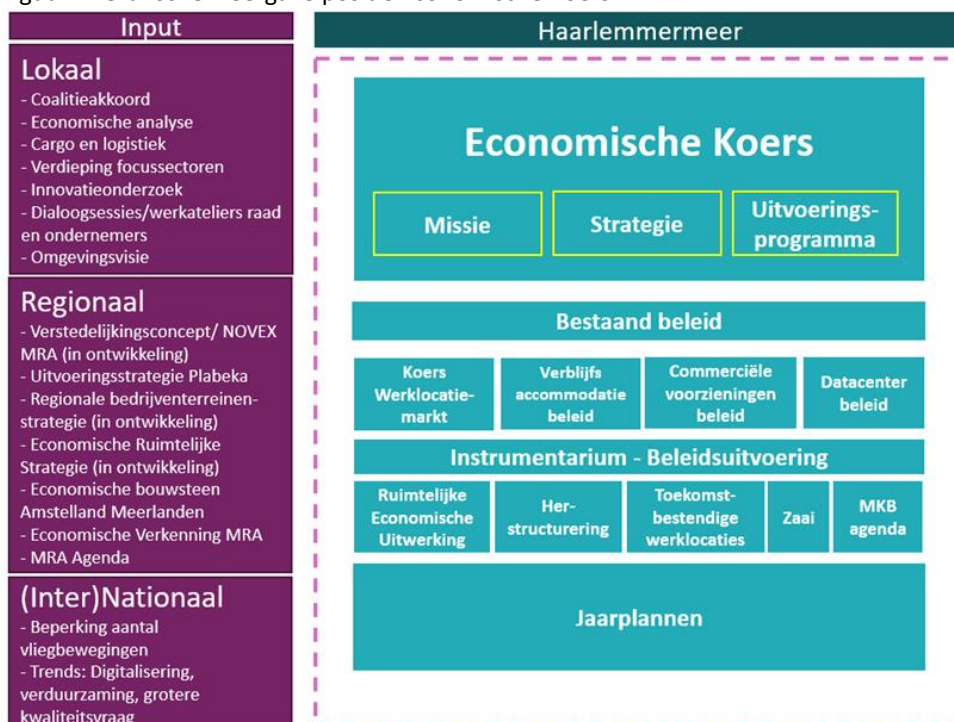
1.4 Positie

De Economische Koers staat niet op zichzelf

Onderstaand schema toont de positie van de Economische Koers in verhouding tot:

- De omgevingsvisie
- Bestaand economisch beleid, uitvoeringsprogramma's, jaarplannen en agenda's
- Recente en lopende input van onze omgeving (markt en andere overheden in de regio)

Figuur 1: Grafische weergave positie Economische Koers

¹ Bron: Wetgeving NL in relatie tot het deponeren van jaarrekeningen. Het kleinbedrijf bestaat uit bedrijven tot 50 werknemers. Het midden- en kleinbedrijf bestaat uit bedrijven tot 250 werknemers.

1. 4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de stand van de economie op hoofdlijnen. In dit hoofdstuk verbinden we de grote transitie en trends aan de kracht van het vestigingsklimaat en enkele specifieke onderwerpen die we expliciet willen benoemen zoals: de positie van 600 internationale vestigingen naast 17.500 nationale en lokale bedrijven en het belang van startups en scale-ups voor vernieuwing van kennis en voor de arbeidsmarkt.

Hoofdstuk 3 verwoordt de missie waar we met deze Koers op inzetten.

Hoofdstuk 4 maakt de missie concreet in de strategie. De strategie berust op drie pijlers: diversificatie, selectiviteit en kwaliteit.

In hoofdstuk 5 geven we met een uitvoeringsprogramma nog concreter invulling aan de missie en de strategie. Ook schetsen we wat onze invloed is en waar we onze aandacht en middelen het beste kunnen inzetten om een aantal doelen te bereiken.

De bijlagen in hoofdstuk 6 zijn bedoeld als achtergrondinformatie en naslagwerk, zoals over de historische ontwikkeling van onze economie sinds 1852, de recente economische analyse en de stand van het vestigingsklimaat.

Tenslotte is er een lijst van begrippen en een bronnenlijst.

2. Context en achtergrond

Voordat we de missie, de strategie en het uitvoeringsprogramma presenteren, schetsen we de huidige stand van zaken van de Haarlemmermeerse economie. Deze uitgangspositie is gebaseerd op data uit peiljaren variërend van 2019 tot 2022. Haarlemmermeer behoort kwantitatief (in output) tot de top 5 van Nederland. De economie draait op volle toeren, maar die positie is niet onbedreigd. De kracht van onze economie wordt vaak geassocieerd met het goede vestigingsklimaat. Dit onderwerp is integraal beschreven in bijlage 6.5. Onderstaand werken we naast de huidige stand van zaken, een paar elementen die typerend zijn voor de (concurrentie-)positie van onze gemeente verder uit. Dit zijn achtereenvolgens: de luchthaven, de arbeidsmarkt, het internationale bedrijfsleven naast het lokale bedrijfsleven en de rol van startups en scale-ups.

2.1 Huidige economie

De huidige economie van Haarlemmermeer behoort (kwantitatief) tot de top van Nederland

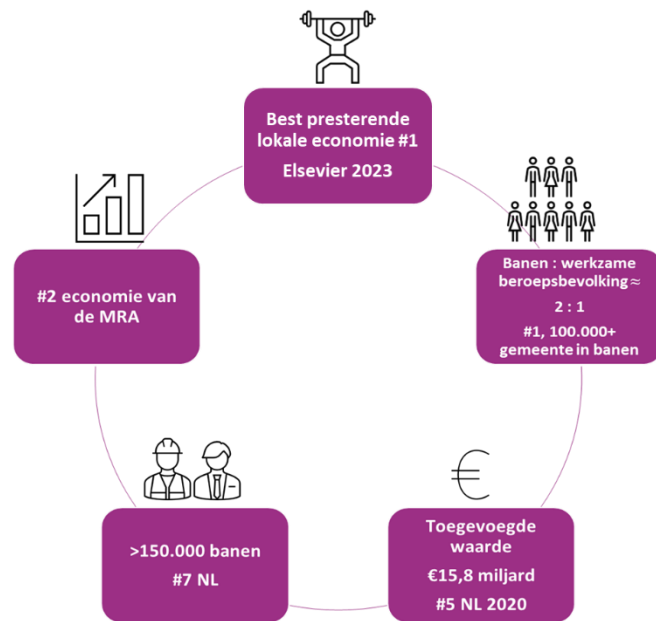
De economie van Haarlemmermeer is breed en zeer gevarieerd. In de economische analyse uit 2021 zijn alle sectoren beschreven ². Haarlemmermeer behoort tot de economische top-gemeenten van Nederland ³. Gemeten in toegevoegde waarde is Haarlemmermeer de vijfde economie van Nederland. In 2019 bedroeg de toegevoegde waarde ongeveer € 16 miljard. Kijkend naar de werkgelegenheid staat Haarlemmermeer met 156.000 banen in 2019 landelijk op de zevende plaats. Op schaal van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) zijn we de tweede economie. Op schaal van provincies Noord-Holland en Zuid-Holland is Haarlemmermeer de enige gemeente met bijna twee keer zoveel banen als de eigen werkzame beroepsbevolking. In de jaarlijkse peiling van Elsevier staat Haarlemmermeer in 2023 wederom (voor de 18e keer) op nummer één, als best presterende economie van Nederland. De Monitor Economie 2022 meldt daarnaast een toename van het aantal vacatures met 75% ten opzichte van 2021 tot 3.500 vacatures. De economie draait op volle toeren. De gemeente koestert deze koppositie en wil deze actief behouden.

In de Programmabegroting 2024-2027 voor het begrotingsjaar 2024 houden we rekening met een opbrengst van € 14,3 miljoen aan toeristenbelasting en € 76,7 miljoen aan onroerendezaakbelastingen van niet-woningen (bedrijven).

² De Economische analyse van Decisio uit 2021 is bedoeld als dataverzameling en interpretatie van data. Voor de analyse is 2019 als peiljaar gehanteerd en keken we terug naar 2014-2019 en vooruit naar 2020-2030. Het is geen beleidsstuk maar een bouwsteen voor deze Economische Koers. Samengevat in bijlage 6.2

³ Pre-corona gemeten; de jaren 2020-2021 waren de periode van de coronapandemie. Indien beschikbaar hanteren we meer actuele cijfers.

Figuur 2: Haarlemmermeer kwantitatief in de top 5 van Nederlandse economieën.

Het Erasmus Centre for Entrepreneurship (ECE) heeft in haar onderzoek naar de focussectoren aangetoond, dat een deel van de economie inmiddels een soort kritische massa heeft bereikt, die een zichzelf versterkende magneetwerking heeft op nieuwe vestigingen (ECE: 2023).

Overgrote deel van de bedrijven in Haarlemmermeer is MKB; grootbedrijven zijn goed voor 41% van de werkgelegenheid

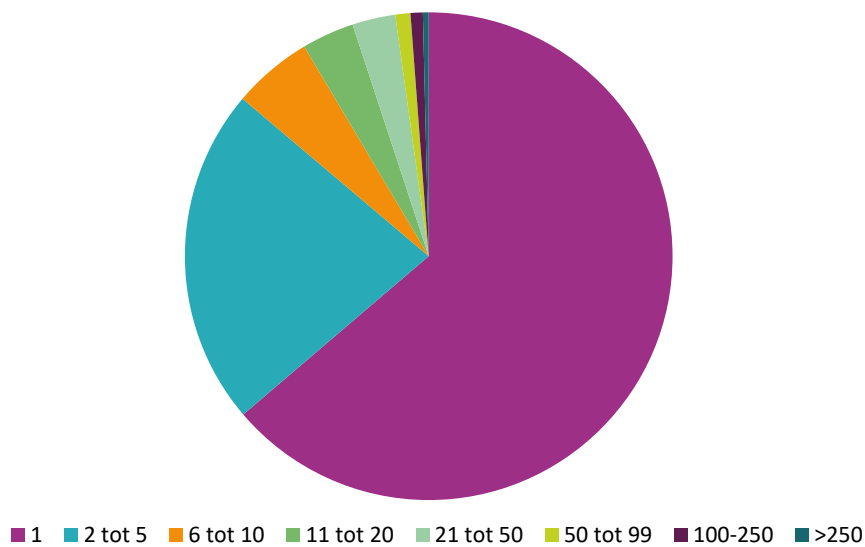
Agrarische bedrijven, die lang de kern van de economie waren, zijn nu nog goed voor circa 1% van de economie. Het gaat om ruim 200 bedrijven, die zo'n 45% van de ruimte innemen (zie verder paragraaf 6.2).

Figuur 3 laat zien dat 99% van de ruim 18.000 bedrijven in Haarlemmermeer kleiner is dan 250 werknemers. Het merendeel van de bedrijven in Haarlemmermeer is derhalve MKB. Door de geconstateerde schaarste geeft de markt signalen dat met name gevestigde kleine bedrijven zorg hebben over bedrijfsruimte in de gemeente. Dit gaat onder meer om de verzorgende bedrijven zoals productie- en reparatiebedrijven⁴. Daarentegen bieden 70 bedrijven groter dan 250 werknemers werk aan ruim 63.000 mensen. De 1% grootbedrijven zorgt voor 41% van de werkgelegenheid in Haarlemmermeer (figuur 4). De totale werkgelegenheid van Haarlemmermeer ligt rond de 155.000 banen (2022).

Agrarische bedrijven, die lang de kern van de economie waren, zijn nu nog goed voor circa 1% van de economie. Het gaat om ruim 200 bedrijven, die zo'n 45% van de ruimte innemen (zie verder paragraaf 6.2).

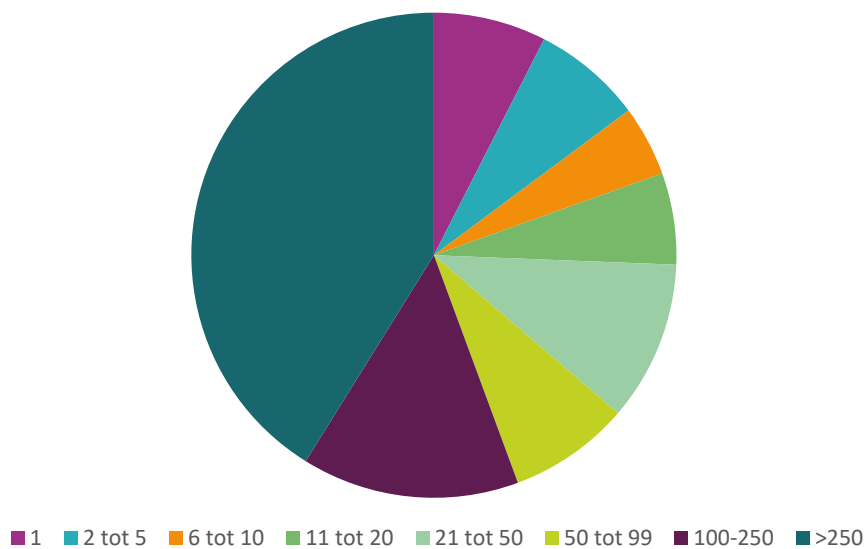
⁴ Motie van de gemeenteraad 2024 Maak Ruimte voor Werk

Figuur 3: Verdeling aantal bedrijven in Haarlemmermeer naar bedrijfsgrootteklasse (in aantal werknemers), peiljaar 2022 (Bron: LISA, gemeente Haarlemmermeer, 2022).

*>250 werknemers = grootbedrijf, <250 werknemers= MKB, 1=ZZP.

Figuur 4: Verdeling werkgelegenheid in Haarlemmermeer naar bedrijfsgrootteklasse (in aantal werknemers), peiljaar 2022 (Bron: LISA, gemeente Haarlemmermeer, 2022).

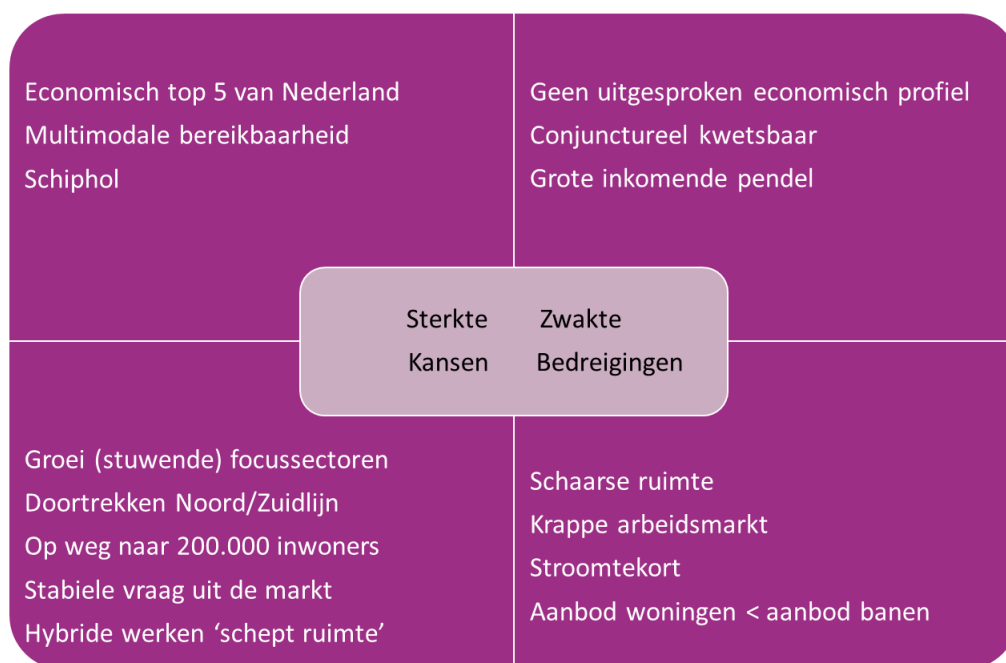

*>250 werknemers = grootbedrijf, <250 werknemers= MKB, 1=ZZP.

De economie draait op volle toeren, maar de positie is niet onbedreigd

Zoals uit voorgaande stukken naar voren komt, gaat het Haarlemmermeer economisch voor de wind. Toch is deze sterke economische positie niet onbedreigd. De hieronder weergegeven figuur geeft een beknopte sterkte-/zwakteanalyse weer. Hieruit is op te maken dat naast onze sterke kanten en kansen, we ook een aantal zwaktes en een aantal bedreigingen hebben.

Figuur 5: Sterkte-/zwakteanalyse economische positie Haarlemmermeer

De economische dynamiek van Haarlemmermeer kan niet los gezien worden van de bredere regionale en nationale context. Hoewel onze missie, strategie en uitvoeringsprogramma in eerste instantie vanuit een gemeentelijk perspectief worden gepresenteerd, realiseren we ons dat onze economische positie niet op zichzelf staat en verweven is met de Metropoolregio Amsterdam (MRA), nationale beleid en het internationale kader. Zo staan er in dit stuk enkele verwijzingen naar beleid en richtlijnen van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK).

De Economische Verkenningen⁵ (2023) van de MRA benadrukt hoe belangrijk het is om gezamenlijk te werken aan het versterken van de regionale economie. Deze gedeelde visie en samenwerking versterken onze positie en bieden nieuwe mogelijkheden voor groei en ontwikkeling.

2.2 Luchthaven Schiphol

Het luchthavencluster is belangrijk voor de Haarlemmermeerse economie, andere sectoren groeien harder en bieden een gebalanceerd perspectief

De betekenis van de luchthaven kan in onze gemeente nauwelijks worden overschat. Het passagiersverkeer en het transport van luchtvracht via Schiphol genereert een indrukwekkend aantal banen en een grote productie. Dit draagt bij aan de welvaart van velen. Meer dan 11.000 inwoners van Haarlemmermeer werken bij bedrijven die samen het luchtvaartproduct maken. De totale economische betekenis van het cluster in Haarlemmermeer lag in 2019 rond 44%. Op schaal van Nederland is deze betekenis in absolute zin nog groter. Naast het luchthavencluster kent onze economie vele andere sectoren, die bovendien de afgelopen jaren relatief harder zijn gegroeid. Vooral de ICT, de zakelijke dienstverlening en de groothandel zijn de afgelopen jaren relatief hard gegroeid, waardoor het aandeel van het luchthavencluster in de

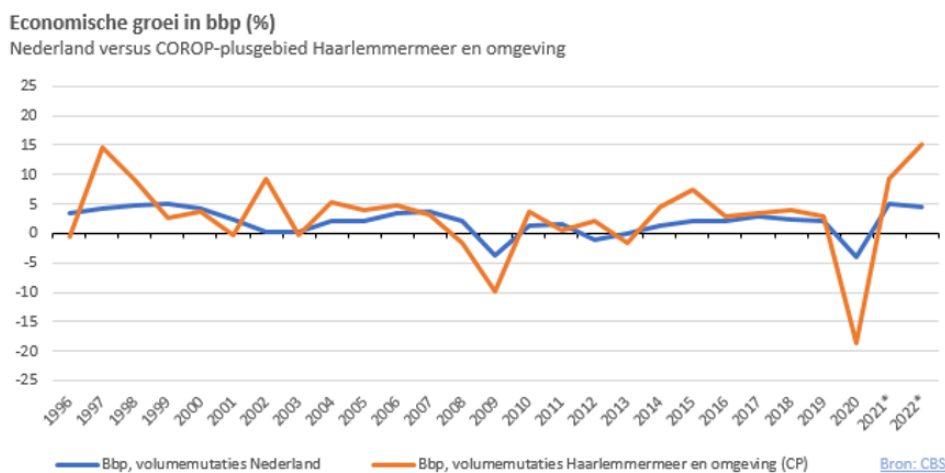
⁵ Economische verkenningen metropoolregio Amsterdam 2023

Haarlemmermeerse economie kleiner is geworden (in absolute zin is het luchthavencluster nog wel gegroeid). Hierdoor diversifieert de economie van Haarlemmermeer en ontstaat een meer gebalanceerd perspectief.

Aanwezigheid van de luchthaven heeft ook een keerzijde, verdere diversificatie is gewenst

Naast de economische voorspoed die de luchthaven met zich meebrengt, veroorzaakt het verkeer op de luchthaven ook hinder in de vorm van geluid, uitstoot van broeikasgassen en stoffen die een risico voor de gezondheid vormen. Bovendien is meermaals gebleken dat de economie van Haarlemmermeer relatief hard geraakt wordt door de grote afhankelijkheid van het luchthavencluster, zie figuur 6. Dit manifesteert zich als de nationale economie een conjuncturele dip beleeft. Er is dus alle aanleiding om naast van de luchthaven andere sectoren meer ruimte te bieden en de economie van Haarlemmermeer verder te diversifiëren. Hoe we dit oppakken, wordt verder beschreven in paragraaf 4.1.

Figuur 6: Economische groei in bbp (CBS: 2022)

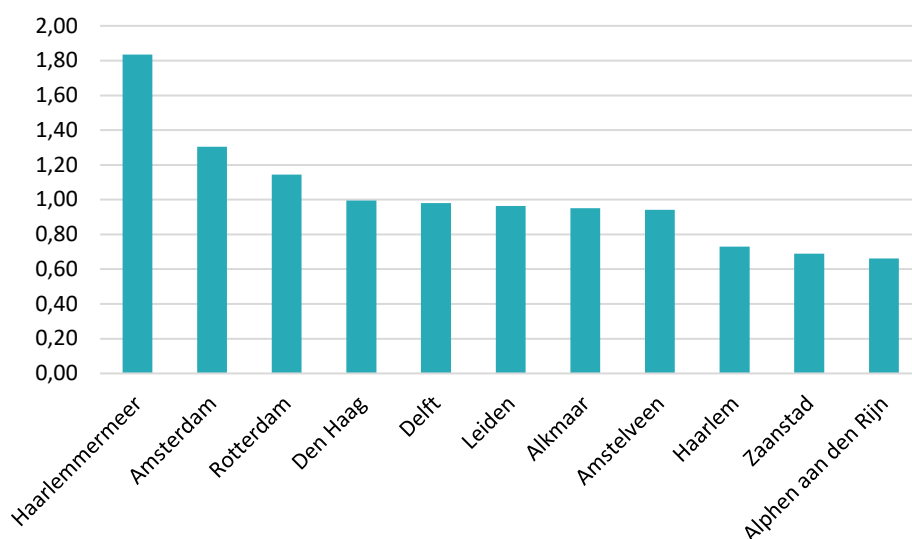

2.3 Arbeidsmarkt

Haarlemmermeer heeft een unieke positie op de regionale arbeidsmarkt: het aantal banen is bijna twee keer zo groot als de werkzame beroepsbevolking

In Haarlemmermeer werken ruim 155.000 mensen. De (werkzame) beroepsbevolking bestaat uit ongeveer 91.000 personen (bron LISA, 2022). De verhouding *banen staat tot beroepsbevolking* is bijna 2:1, zie figuur 7. Dit is uniek voor een 100.000+ gemeente in Nederland. Geen enkele 100.000+ gemeente kent een dergelijke 'luxé'. Het aantal banen groeit ook sneller dan we huisvesting kunnen bieden. Daarnaast is de pendel hoog omdat een groot deel van de Haarlemmermeerse beroepsbevolking buiten de gemeente werkt en omgekeerd een groot aantal mensen van buiten de gemeente in Haarlemmermeer werkt. Er is hierdoor mede sprake van een grote inkomende pendel van tussen de 120.000 - 130.000 mensen (Gemeente Haarlemmermeer afdeling onderzoek, 2022). De inkomende pendelstroom van mensen komt vanuit een grote straal rondom onze gemeente naar Haarlemmermeer om te werken. Haarlemmermeerse werkgevers bedienen hierdoor een groot deel van Nederland.

Figuur 7: Verhouding tussen aantal banen en de werkzame beroepsbevolking in 2021 (bron: CBS, 2022)

De nationale arbeidsmarkt is gespannen, in onze regio zijn de spanningen nog groter

In onze arbeidsmarktregio Groot-Amsterdam ⁶ is sinds 2018 sprake van krapte op de arbeidsmarkt (MRA: 2020). Deze spanning op de arbeidsmarkt is ook landelijk waarneembaar, maar is in onze regio Groot-Amsterdam sterker dan het landelijk gemiddelde (zie figuur 8) ⁷. In sectoren als de zorg is de situatie al lange tijd nijpend omdat er sinds 2017 structureel meer dan 16 vacatures per iedere werkzoekende zijn⁸. Inmiddels is er voor meerdere sectoren in de regio sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt. Dit geldt onder andere voor het onderwijs, de techniek en de logistiek. Op dit moment staan er in Haarlemmermeer ongeveer 4.300 vacatures open (UWV: juni 2023).

Figuur 8: Spanningsindicator arbeidsmarkt Groot-Amsterdam en Nederland, per kwartaal 2019-2022 (UWV: 2023).

⁶ De regio Groot-Amsterdam bestaat uit de gemeenten: Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, De Ronde Venen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel en Uithoorn (UWV).

⁷ Bij een waarde boven de 1,5 vacatures per werkzoekende spreekt het UWV van een krappe arbeidsmarkt. Bij een waarde boven de 4 vacatures van een zeer krappe arbeidsmarkt.

⁸ Bron: Afdeling Onderzoek, in Rapportage Werkgelegenheid Haarlemmermeer 2022 (RED/EZ).

Arbeidsmarktkrapte is een (inter-)nationaal vraagstuk, vanuit lokaal economisch beleid proberen we indirect bij te dragen aan oplossingen

De mismatch van vraag en aanbod kan niet zelfstandig door onze gemeente worden opgelost. De krapte in het aanbod van geschikt personeel is een fenomeen dat breed speelt, niet alleen in de regio en in Nederland als geheel, maar ook elders in de wereld. Als gemeente kunnen we vanuit economisch beleid wel indirect bijdragen aan een deel van de oplossing voor bedrijven in Haarlemmermeer. Door een prettig werkklimaat op onze werklocaties en daarbuiten te creëren dat aansluit op de wensen van werknemers, kunnen we ervoor zorgen dat het aantrekkelijk is voor huidige en toekomstige werknemers om in Haarlemmermeer te werken (bereikbare, duurzame, aantrekkelijke en prettige werklocaties met een relevant voorzieningenniveau). Ook zorgt dit ervoor dat het voor werkgevers aantrekkelijker wordt om zich in Haarlemmermeer te vestigen omdat ze beter aan de wensen van werknemers kunnen voldoen. Dit wordt bevestigd in het onderzoek van ECE naar de betekenis van de ecosysteefactoren en het vestigingsklimaat (ECE: 2023). Door daarnaast op werklocaties te sturen op de vestigingsrandvoorwaarden van bepaalde sectoren, kan ook indirect worden gestuurd op de vestiging van deze sectoren.

Om inzicht te krijgen in de arbeidsmarktproblematiek bij het Haarlemmermeerse bedrijfsleven, willen we allereerst de omvang en vooral de samenstelling van het probleem meten. Dit is een actie in het uitvoeringsprogramma (zie paragraaf 5.1).

2.4 Nationale en internationale bedrijven

Nationale en internationale bedrijven zijn beide van belang voor het succes van de Haarlemmermeerse economie en worden gelijk behandeld

Onze economie floreert door een combinatie van lokale ondernemers en bedrijven die zich hier hebben gevestigd vanuit het buitenland. Haarlemmermeer telt ongeveer 600 bedrijven met een internationale-oorsprong naast zo'n 17.500 nationale en lokale bedrijven (BIR: 2022). De reden dat bedrijven hier gevestigd zijn, varieert van de ligging dichtbij Schiphol, Amsterdam ontgroeid tot ontstaan in Haarlemmermeer. We behandelen ruimtebehoefte van internationale bedrijven net als die van lokale. Beide hebben complementaire voordelen, die deels overlappen. Lokale en internationale bedrijven kunnen elkaars klant en toeleverancier zijn. Beide vestiging zich hier voor de balans tussen aantrekkelijk woonklimaat, voldoende arbeidsaanbod, bereikbaarheid, connectiviteit en ruimte voor bedrijvigheid (Decisio: 2021).

In 2024 willen we meten wat de primaire geografische zakelijke oriëntatie is van de hier gevestigde lokale en (inter-) nationale bedrijven. Dit onderzoek zal na gaan waar en waarom de markt zich specifiek op bepaalde werkterreinen vestigt en hoe de gemeente meer onderlinge samenwerking kan stimuleren.

2.5 Startups, scale-ups en gevestigde bedrijven

Startups, scale-ups en gevestigde bedrijven dragen bij aan economische ontwikkeling

Zoals eerder aangegeven huisvest Haarlemmermeer verschillende soorten bedrijven. Variërend van kleine eenmanszaken, lokaal gewortelde familiebedrijven tot aan multinationals. Deze bedrijven bevinden zich in verschillende ontwikkelstadia. In de economische literatuur worden drie ontwikkelstadia van bedrijven onderscheiden: van starten (startups), via doorgroeien (scale-ups⁹) naar de volwassen fase (gevestigde bedrijven). Verspreid over de verschillende bedrijventerreinen zorgen deze bedrijven niet alleen voor veel werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor de gemeente en de bredere regio, ook hebben deze bedrijven een grote innovatiekracht¹⁰.

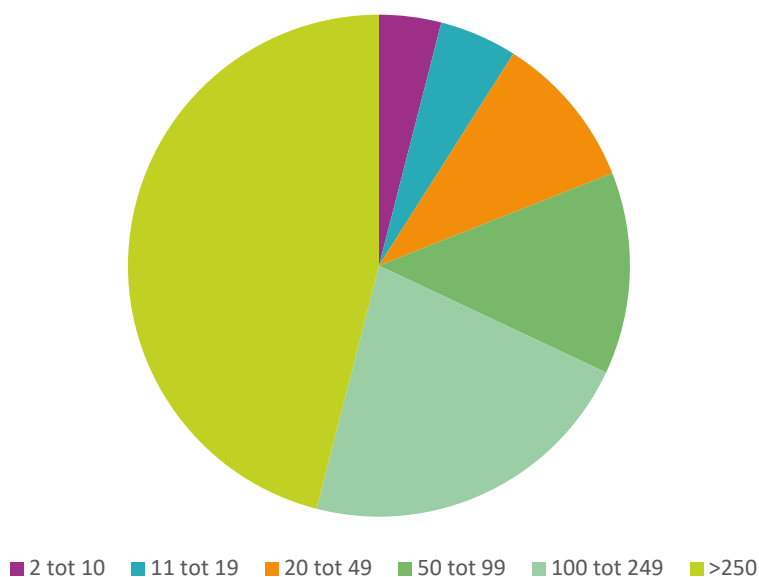
⁹ Scale-ups zijn bedrijven die zich al wel bewezen hebben, maar nog op een steile groeicurve zitten. Meer informatie is te vinden op: [What is a scale-up? | The 20 Scale-up Success Factors \(scaleupnation.com\)](https://scaleupnation.com/).

¹⁰ Innovatie is nodig om de productiviteit van bedrijven te vergroten en de economische toegevoegde waarde op peil te houden. Dit is op haar beurt nodig om de werkgelegenheid en welvaart op peil te houden.

Haarlemmermeer bevindt zich in de top 5 innovatiefste gemeenten

Uit onderzoek naar de innovatiekracht van Haarlemmermeer is gebleken dat onze gemeente zo'n 500 innovatieve bedrijven kent. Hiermee staat Haarlemmermeer samen met Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Eindhoven in de top 5 innovatiefste gemeenten van Nederland. De meeste innovatieve bedrijven bevinden zich in de ICT-, de hightech- en in de logistieke sector. Opvallend ten opzichte van de rest van de gemeenten, is dat Haarlemmermeer haar innovatiekracht vooral dankt aan gevestigde/volwassen bedrijven en scale-ups. Innovatiekracht wordt normaliter geassocieerd met startups en scale-ups omdat deze bedrijven vaak meer innoveren dan de gevestigde orde (ECE: 2023; STEC 2023). In Haarlemmermeer ligt dit gedeeltelijk anders, zie figuur 9. In de gemeente zijn ook vooral grotere (internationale) bedrijven (minder dan 250 werknemers) verantwoordelijk voor de innovatiekracht (STEC, 2023).

Figuur 9: Verdeling van innovatieve bedrijven in Haarlemmermeer (in bijdrage aan werkgelegenheid) naar bedrijfsgrootteklasse (in aantal werknemers) (Bron: STEC, 2023).

*>250 werknemers = grootbedrijf, <250 werknemers= MKB

We willen meer inzicht in het sterk groeiende aantal bedrijven in Haarlemmermeer in relatie tot startups, scale-ups en innovatiekracht

Haarlemmermeer kent al langere tijd veel nieuwe inschrijvingen in het Handelsregister. In 2019, 2021 en 2022 waren dit er bijna 1.000 per jaar. Het merendeel van de nieuwe inschrijvingen wordt geduid als zelfstandige zonder personeel (zzp'er). Niet alle startende zzp'ers of bedrijven met personeel zijn startups, in die zin dat een klein team een nieuw innovatief product of dienst in de markt wil zetten. Er zijn onder de nieuwe inschrijvingen zowel zzp'ers die hun vak voortzetten als zelfstandige in plaats van in loondienst, als bedrijven met personeel die zich niet per se bezighouden met innovatie.

Omdat we weinig zicht hebben op de vestiging van nieuwe bedrijven (in het bijzonder het grootaantal zzp'ers), willen we hier meer informatie over verzamelen. Hierin weten we ons gesteund door de Minister van Economische Zaken, die in haar Kamerbrief van 2022 pleit voor meer campussen voor samenwerking in research & development, opdat startups en scale-ups kunnen doorgroeien¹¹. Dit stuk van het Ministerie indiceert een nationale behoefte van 7.000 hectare. Als we ook lokaal de scale-ups, ZZP'ers en de kans voor een campus in Haarlemmermeer beter in beeld krijgen, kan lokaal de vertaling naar ruimtebehoefte worden gemaakt. In hoofdstuk 4 wordt verder aandacht besteed aan diversificatie en innovatie.

¹¹ Kamerbrief Minister van Economische Zaken over Contouren programma werklocaties, 14 oktober 2022 (DGBI / 22475176)

3. Missie

Het is de missie van de gemeente om onze economie zo te ontwikkelen, dat deze ook structureel kwalitatief tot de top 5 in Nederland wordt gerekend.

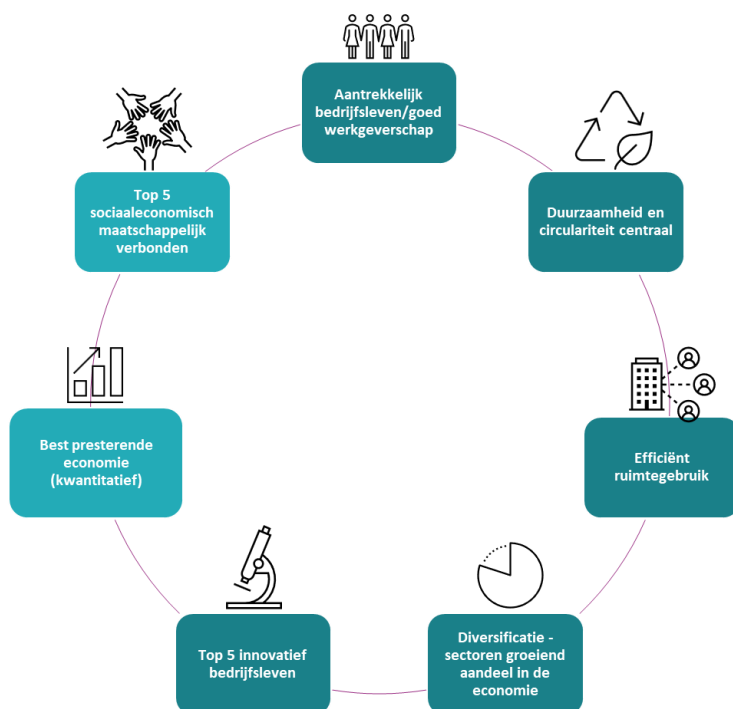
We maken een trendbreuk en kiezen voor kwaliteit in plaats van kwantiteit

Bij het verder ontwikkelen van de economie kiezen we nadrukkelijk niet voor meer van hetzelfde, maar voor een beheerste en kwalitatieve ontwikkeling van en met het bestaande en toekomstige bedrijfsleven. De focus komt daarmee te liggen op de verbetering van de kwaliteit en de samenstelling van onze economie. Dit sluit niet uit dat we op een beheerste manier blijven meewerken aan vraag naar nieuwe bedrijfshuisvesting, als dit ook bijdraagt aan de kwaliteit van de economie.

We willen tot de kopgroep van kwalitatief best presterende lokale economieën behoren, dit is pionieren

Met deze trendbreuk zijn we niet uniek, maar willen we ons wel in de kopgroep bevinden. De definitie van kwaliteit en daarmee het kunnen meten van onze positie in een top 5 is nog pionieren. Dat moet de komende jaren verder vorm krijgen en vormt onderdeel van het uitvoeringsprogramma in hoofdstuk 5. De hiervoor beschreven kwantitatieve top 5 positie geeft 'lucht' om te kunnen en willen kiezen voor een selectieve doorontwikkeling. Figuur 10 is een weergave van de zeven kwaliteitsaspecten waarmee we tot de top 5 van Nederlandse economieën willen behoren.

Figuur 10: Kwaliteitsaspecten top 5 van Nederlandse lokale economieën ¹²

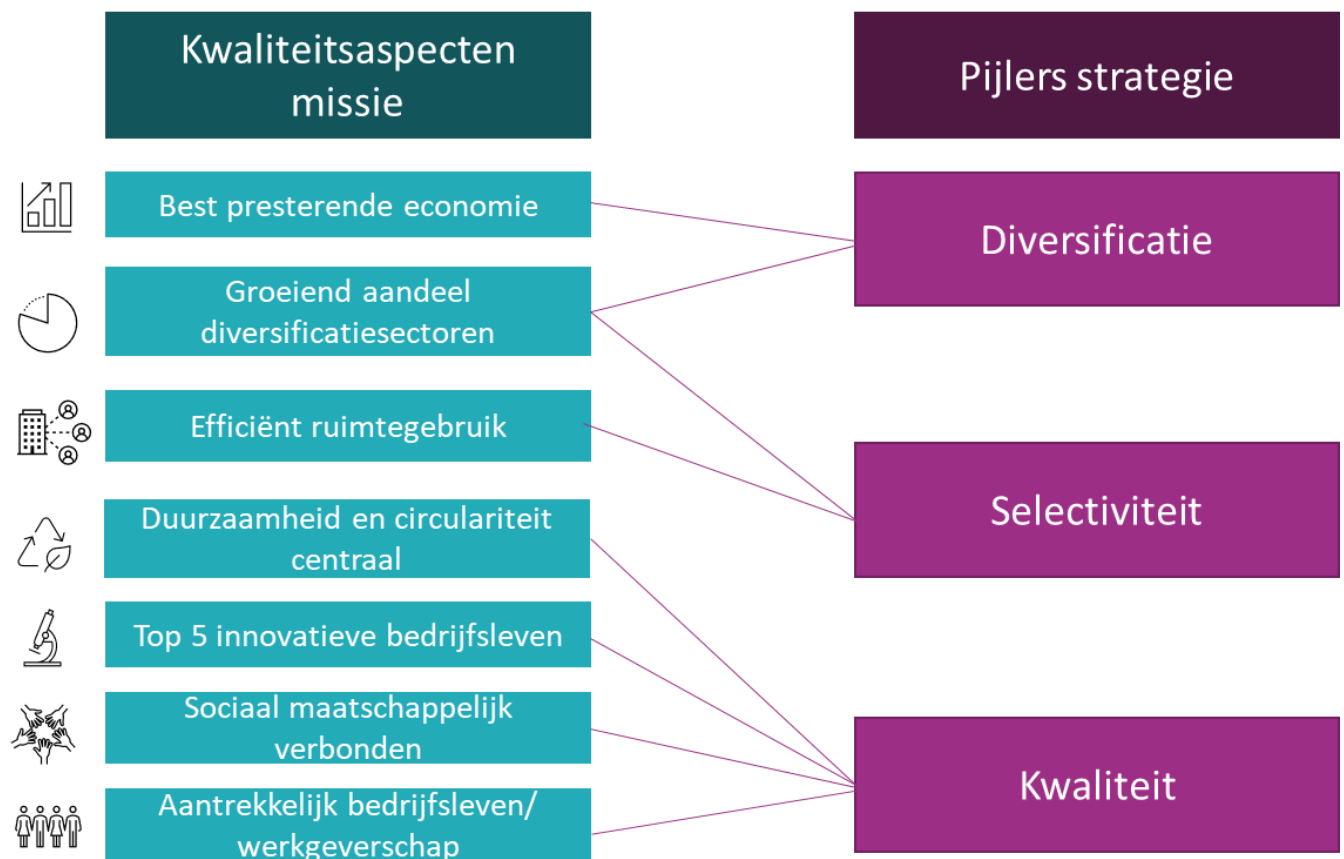
Het gaat er dus om de koers van de economie zo in te richten, dat deze optimaal bijdraagt aan de in de figuur genoemde kwalitatieve aspecten. In hoofdstuk 4, de strategie, geven we verder vorm aan de drie pijlers waarmee we de kwaliteitsslag willen maken en verder invulling geven aan de kwaliteitsaspecten.

¹² De lichtgroen gekleurde kwaliteitsaspecten worden op dit moment al door externe partijen gemeten (Elsevier 2022 en Atlas voor Gemeenten 2022). De donkergroen gekleurde kwaliteitsaspecten willen we aan de hand van indicatoren zelf inzichtelijk maken en monitoren.

4. Strategie

Deze economische koers is in een aantal opzichten een trendbreuk. We willen de rijke economie binnen de gemeente verder ontwikkelen langs een aantal kwalitatieve lijnen, die anders zijn dan de volumegroei die (alleen) gerelateerd leek aan de luchthaven en die typerend was voor de economie en groei in de afgelopen decennia. Om onze missie en trendbreuk van kwantiteit naar kwaliteit te realiseren, zetten we in op drie pijlers: diversificatie, selectiviteit en kwaliteit. Iedere pijler correspondeert met meerdere kwaliteitsaspecten uit de missie en geeft hiermee aan hoe we invulling willen geven aan de missie. Er is geen hiërarchie tussen de drie pijlers, deze zijn onderling aanvullend en parallel van toepassing, figuur 11.

Figuur 11: Zeven kwaliteitsaspecten uit de missie vertaalt naar de drie pijlers van de strategie.

4.1 Diversificatie

We zetten in op de ontwikkeling van andere sectoren naast het luchthavencoluster voor een meer stabiele economie

Het is onze strategie om de economie verder te versterken langs de lijn van diversificatie. Dit betekent dat we de economie binnen een aantal sectoren willen verrijken. Deze verrijking ligt expliciet breder dan de luchtvaart en de met deze sector verbonden logistiek. De economie wordt hierdoor minder kwetsbaar voor conjuncturele neergangen en stabiel. Dit zorgt voor een versterking van het investeringsklimaat. In het verlengde van de raadsbrief economische diversificatie uit 2019 (X.2019.12272), de inzichten uit de Economische Analyse, de speerpunten van acquisitie in de MRA en aansluitend op een aantal topsectoren die de rijksoverheid stimuleert¹³, kiezen we voor een versterkte focus op bedrijven in de onderstaande sectoren. Er zit geen hiërarchie in de volgorde elk van deze sectoren is van belang en wordt hieronder toegelicht.

- ICT & Technologie
- Groothandel & Consumer Goods
- Specialistische zakelijke dienstverlening
- Life sciences & health/Pharma & Medical
- Energie & grondstoffen

De ICT- en technologiesector is een snelgroeiende sector die een belangrijke rol speelt bij het functioneren van de moderne samenleving en het vormgeven van de toekomst. De sector is opgebouwd uit sub-sectoren zoals telecommunicatie, IT-dienstverlening, diensten op het gebied van informatie en uitverrijken (ECE: 2023). De sector is sterk gelieerd aan digitalisering. Hier heeft Haarlemmermeer een concurrerende infrastructuur met een ruime dekking aan glasvezel, de hyperconnectiviteit van AMS-IX en een netwerk van 22 datacenters. De stroomvoorziening is een (brede) randvoorwaarde voor de vestiging van nieuwe en bestaande bedrijven waar hard aan wordt gewerkt.

De groothandel en consumer goods is relatief goed vertegenwoordigd in Haarlemmermeer. Het gaat in deze sector om een breed spectrum van bedrijven, die weliswaar primair in Haarlemmermeer zitten vanwege de locatie, maar die hun zakelijke contacten in heel Nederland hebben. Bedrijven in de groothandel zijn veelal logistiek van aard en variëren qua bedrijfsvoering naar gelang de markt die ze bedienen. Consumer goods is een onderdeel van de groothandel dat zich specialiseert in consumentgerichte producten (ECE: 2023).

De specialistische zakelijke dienstverlening is de afgelopen jaren sterk gegroeid in Haarlemmermeer. De sector is een brede groep van (professionals in) meerdere sub-sectoren. Hier vallen bijvoorbeeld juridische adviesbureaus, ingenieursbureaus, accountants en het reclamewezen onder. De sector is zoals de benaming al doet vermoeden vooral dienstverlenend en dus ondersteunend aan andere bedrijven.

Tot de *life sciences & health en pharma & medical* behoren bedrijven die in Haarlemmermeer vooral hun verkoop en logistieke functies hebben, naast de uitvoerende zorgverlening zelf. Dit opkomende cluster is een van de prioriteiten in de regionale samenwerking onder *Amsterdam inbusiness*. De research & development (R&D) kant van deze sector is sterk vertegenwoordigd in met name Leiden (LeidenBioSciencePark). Hier verkennen we de verdere samenwerking.

Energie en grondstoffen is een sterk opkomende sector in de economie. Enerzijds kent de sector de engineering, de productie en het gebruik van alternatieve (non-fossiele, duurzame) energiebronnen als verdienmodel. Anderzijds gaat het breder om de promotie en het gebruik van niet-fossiele grondstoffen, die ook wel hernieuwbare of biobased grondstoffen worden genoemd. Niet iedereen zal 'energie en grondstoffen' al als een eigen sector beschouwen. Je zou ook kunnen zeggen dat energie en grondstoffen thema's betreft die alle sectoren in de economie raken. Niettemin, is het een groep binnen de economie

¹³ Voor meer informatie raadpleeg [Home | Topsectoren](#)

die (ook maatschappelijk) sterk in opkomst is met als rode draad duurzaamheid, circulair werken en niet-fossiel.

Uiteraard blijft de luchtvaart, en de voor Haarlemmermeer zo zichtbare logistiek die daaraan is gekoppeld, een van de focussectoren voor de Haarlemmermeerse economie¹⁴. Vanuit de diversificatiestrategie worden de bovengenoemde vijf focussectoren hieraan toegevoegd. De extra aandacht voor deze focussectoren betekent niet dat we andere sectoren en branches loslaten. Eerder vastgesteld beleid voor bijvoorbeeld commerciële voorzieningen, datacenters en voor cultuur, sport en recreatie blijven van kracht. De aandacht voor de focussectoren betekent wel dat de gemeente voor sectoren zoals de bouw, de financiële dienstverlening, de verhuur van onroerend goed en het openbaar bestuur geen expliciet economisch beleid voert. Raadpleeg voor nadere toelichting op de sectoren bijlage 6.2.

4.2 Selectiviteit

We kiezen voor selectiviteit: niet alles kan, niet alles hoeft

De toenemende schaarste aan ruimte dwingt de gemeente om (ook) in de uitgifte van ontwikkellocaties voor bedrijven behoudender te worden. We kiezen ervoor om selectief te zijn; niet alles kan en ook niet alles hoeft te worden geaccommodeerd. We maken dit tastbaar in:

- Het gefaseerd uitgeven van gronden/werklocaties
- In het soort bedrijven dat we willen aantrekken en faciliteren.

De kern van selectiviteit in uitgifte is dat er op de korte termijn geen ‘nieuwe’ ontwikkellocaties worden toegevoegd, er efficiënt met ruimte wordt omgegaan, verdichtingskansen worden benut en goed wordt nagedacht over het gefaseerd in de markt zetten van gronden die nog wel beschikbaar zijn. Een integrale afweging tussen de ontwikkellocaties en de potentiële kwaliteiten van deze locaties en bestaande locaties (binnen en buiten de gemeente) is hierbij van belang¹⁵.

Het soort bedrijven dat we willen aantrekken en faciliteren ligt in lijn met de hiervoor besproken inzet op diversificatie. Dit wil zeggen dat we ons vooral op bedrijven willen focussen die binnen de diversificatie-sectoren vallen. Dit doen we door in te spelen op de vestigingsrandvoorwaarden van deze sectoren. De ruimtelijk economische uitwerking van de nieuwe Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer¹⁶ concretiseert een kwaliteitskader voor verschillende typen werklocaties dat hierop aansluit. De vestigingsrandvoorwaarden worden in de praktijk gebracht bij het opstellen en actualiseren van ruimtelijke plannen en in onze marketing en acquisitieactiviteiten. Daarnaast behandelen we de ruimtevraag van internationale bedrijven gelijk aan die van lokale bedrijven, mits ze in gelijke mate kunnen voldoen aan de kwaliteitsambities die we stellen. In paragraaf 4.3 worden deze kwaliteitsambities toegelicht.

Schaarse ruimte en de noodzaak voor selectiviteit hebben effect op herhuisvesting bestaande bedrijven

Het effect van de steeds schaarser wordende ruimte en de noodzaak om hier selectief mee om te gaan, is dat verplaatsingen door transformaties en uitbreidingen van bestaande bedrijven minder eenvoudig worden. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt en niet alle bedrijvigheid kan hierbij altijd worden behouden. Om toch zoveel mogelijk nieuwe en bestaande bedrijvigheid een plek te kunnen geven, wordt ingezet op verdichting van bestaande en ontwikkellocaties. Ook zullen bedrijven die willen uitbreiden of verhuizen moeten kijken hoe ze efficiënter met hun huidige ruimte om kunnen gaan en kunnen verdichten. Een concreet voorbeeld wat het creatief en slim omgaan met de schaarse ruimte is mogelijk samenwerking tussen bedrijven zodat georganiseerd kan worden ingespeeld op ruimtevragen die bedrijven samen hebben. In actie nummer 10 uitvoeringsprogramma is beschreven wat we als eerste stap hieraan gaan doen.

¹⁴ Strategische inzet luchthaven, Raadsvoorstel 2021.002735.

¹⁵ Voor nadere informatie over dit onderwerp zie bijlage 6.4.

¹⁶ Koers werklocatiemarkt, Raadsvoorstel 7963359, aangenomen in de Raad van 5 oktober 2023

4.3 Kwaliteit

We stellen kwaliteit boven kwantiteit, ‘value over volume’

Aansluitend op onze inzet op diversificatie en selectiviteit, verleggen we de focus van kwantiteit naar kwaliteit. Dit houdt in dat we niet langer alleen de nadruk leggen op economische groei uitgedrukt in toegevoegde waarde in euro's en aantal banen, maar nadrukkelijk willen sturen op de maatschappelijke toegevoegde waarde; de kwaliteit van de economische groei en de kwaliteit van de banen die erbij komen. We gebruiken de inzet op kwaliteit als impuls voor het versterken van de economie. De ambitie is om de economie nadrukkelijk kwalitatief te blijven ontwikkelen zodat er een toekomstbestendige, duurzame en circulaire economie kan ontstaan. Belangrijke kwaliteitsaspecten voor de Haarlemmermeerse economie zijn: duurzaamheid, circulariteit en vergroening, innovatie en aantrekkelijk werkgeverschap en sociaal maatschappelijke verbondenheid¹⁷.

Duurzaamheid, circulariteit en vergroening

We streven naar 55% CO2-reductie in 2030 en totale reductie in 2050

Na een piek in de CO2-uitstoot in 2018 van ruim 929.000 ton, stootte Haarlemmermeer in 2019 zo'n 870.000 ton CO2 uit¹⁸. Bedrijven en instellingen in Haarlemmermeer zijn verantwoordelijk voor 47% van de CO2-uitstoot van de gemeente (Gemeente Haarlemmermeer, Klimaat en Energiemonitor: 2022). Hiermee vertegenwoordigt de economie een groot deel van de opgave richting 55% CO2-reductie in 2030 en volledige CO2-reductie in 2050. Haarlemmermeer volgt in haar *verduurzamingspad* het nationale beleid dat geënt is op het Klimaatakkoord van Parijs (2015). Ook het coalitieakkoord spreekt expliciet over het streven naar een duurzame economie. De definitie ‘bedrijven en instellingen’ hiervoor genoemd, is ruimer dan strikt ‘het bedrijfsleven’ of ‘de markt’. Niettemin geeft het grote aandeel in de uitstoot marktpartijen wel een duidelijke opdracht om duurzamer te worden. De gemeente wil dit stimuleren en (waar nodig) faciliteren. Naast het bedrijfsleven staan ook de overheid zelf en maatschappelijke instellingen voor een grote duurzaamheidsopgave.

Onderscheid tussen verduurzaming en duurzaamheid/circulariteit als bedrijfsactiviteit

Voor een goed begrip onderscheiden we de verduurzaming en het meer circulair maken van de economie als zodanig *naast* bedrijven actief in de ‘sector duurzaamheid en circulariteit’. Het eerste is een brede opgave die in feite de hele economie aangaat. Het tweede is een opkomende markt van uiteenlopende bedrijven, die diensten en producten leveren waarmee anderen duurzamer en meer circulair kunnen werken. Voor deze bedrijven is duurzaamheid en circulariteit de bedrijfsactiviteit.

Om de bedoelde reductie van 55% te bereiken, werken we langs drie lijnen

- *De energietransitie*, waaronder besparing van energie en overschakelen op hernieuwbare energie. Deze opgave gaat onder anderen over isolatie, elektrificatie van vervoer en bedrijfsprocessen (zoals zero emissie logistiek), aardgasvrije verwarming en decentrale opwekking, bijvoorbeeld op daken en parkeerterreinen. Ook gaat het over duurzame huisvesting, waaronder het creëren van duurzame en toekomstbestendige werklocaties. Dit doen we samen met ondernemers, parkmanagementorganisaties en bedrijfsinvesteringszones. Het verbeteren van de organisatiegraad op werklocaties is hierbij van belang omdat dit helpt om een gebiedsgerichte en collectieve aanpak voor verduurzaming succesvol te laten zijn. Daarnaast stimuleren we modulaire en duurzame nieuwbouw. Daarmee zijn nieuwe gebouwen toekomstbestendig en adaptief en maken ze de opgave voor de energie- en circulaire transitie niet groter.

¹⁷ Ook Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) streeft naar kwaliteit bij acquisitie en buitenlandse investeringen. Het gaat dan om toegevoegde waarde voor de economie in termen van innovatie, verduurzaming of digitalisering; NFIA Volume2Value, 2022.

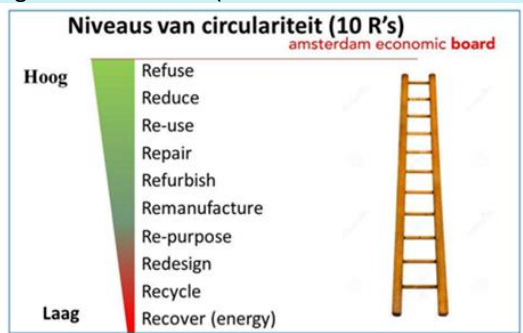
¹⁸ De gemeentelijke organisatie heeft tussen 2019-2022 de eigen CO2-uitstoot al met 30% teruggebracht.

- Met de markt werken aan meer (focus op) *duurzame en circulaire bedrijfsactiviteiten*, die zich hoger op de R-ladder (zie onderstaande kader) bevinden en dit soort bedrijvigheid aantrekken door de juiste vestigingsrandvoorwaarden te creëren.
- Bij het ontwikkelen van nieuwe werklocaties ernaar streven dat de *locatie integraal duurzaam wordt ontworpen, ingericht en gebruikt*. Als dat bij nieuwe locaties lukt, is er later geen transitie nodig.

De R-ladder als maat voor duurzaamheid en circulariteit

In de samenwerking tussen markt, overheid en wetenschap is de zogenaamde R-ladder ontwikkeld, figuur 12. De ladder is een hulpmiddel dat aangeeft welk product of dienst (of activiteit) 'meer circulair' is dan de andere. Bekend voorbeeld is afvalverwerking, waar de kanttekening bij hoort dat ook bij verantwoorde verwerking van afval het 'probleem' al is ontstaan. De R-ladder-filosofie draagt uit, dat het voor een duurzame toekomst beter is om zo te produceren, dat er geen afval ontstaat. De heilige graal in deze filosofie is het op de markt zetten van regeneratieve producten, ofwel zaken die in het ontwerp en bij de productie al zijn bedacht als 'blijvend', zonder (extra) uitstoot of afval.

Figuur 12: R-Ladder (Amsterdam Economic Board: 2020)

We stimuleren circulaire bouw, bedrijfsvoering en bedrijfsprocessen

We willen in Haarlemmermeer onderdeel zijn van een duurzame economie waarin grondstoffen worden hergebruikt. Het Rijk heeft de doelstelling om in 2050 de economie alleen nog te laten draaien op hernieuwbare grondstoffen. Als gemeente jagen we dit aan en geven we het goede voorbeeld, bijvoorbeeld door circulair in te kopen. We zetten in op circulaire nieuwbouw, renovatie en stimuleren bedrijven om stappen te zetten richting circulaire bedrijfsvoering en -processen. In gesprekken met ondernemers en brancheorganisaties willen we meer invulling geven aan hoe bedrijven meer circulair kunnen worden. Die gesprekken zijn onderdeel van het uitvoeringsprogramma. De gemeente kiest ervoor om bedrijven te stimuleren hun productieproces zo in te richten, dat de output uit dat proces 'hoger op de R-ladder' komt te staan. Bij een circulaire economie horen ook nieuwe businessmodellen die waarde hechten aan de lange levensduur van grondstoffen, zoals gebruik in plaats van bezit. Dat vraagt fysieke, juridische en financiële ontwikkel- en experimenteerruimte.

We zetten ook in op letterlijke vergroening van de economie

Waar met CO2-reductie en de circulaire economie meer figuurlijk naar vergroening van de economie wordt gestreefd, willen we dit ook letterlijk doen. Werknemers en werkgevers stellen steeds hogere kwaliteitseisen aan hun werkomgeving en -gebouw. Zo wordt er toenemend belang gehecht aan een prettige, gezonde en groene verblijfsplek. Het toevoegen van bijvoorbeeld bomen, groene wandelpaden en water op werklocaties wordt daarmee een logisch element van de kwaliteit binnen de economie. Niet omdat de overheid het zegt, maar omdat werkgevers en werknemers er zelf om vragen. Daarnaast dragen groen/blauwe omgevingen bij aan de reductie van hittestress en wordt hiermee ook bijgedragen aan klimaatadaptatiedoelen.

Waarom is innovatie van belang?

‘Stilstand is achteruitgang’, luidt het gezegde. Het bedrijfsleven en de wetenschap koesteren innovatie als een weg naar een betere toekomst. De maatschappij profiteert hier op alle fronten van mee. Denk aan technisch betere producten, producten die er beter uitzien, producten die beter zijn voor mens en natuur en minder fossiele grondstoffen gebruiken. In Haarlemmermeer zien we innovaties die maatschappelijk bijdragen in bijvoorbeeld de ontwikkeling van duurzamere vliegtuigmotoren en -brandstof, elektrificatie van de logistiek, slimme oplossingen voor de beperkte netcapaciteit, deelmobiliteit en emissie-neutrale gebouwen.

Innovatie kan worden uitgedrukt in termen van de investeringen die bedrijven doen, het aantal medewerkers dat in Research & Development werkt, het aantal nieuwe producten per jaar of de snelheid waarmee geïnnoveerd wordt. Economisch is de hypothese dat innovatie tot een beter bedrijfsresultaat leidt, dat op zijn beurt helpt bij de continuïteit van bedrijven. Dit draagt ook bij aan een duurzame toekomst. Als innovatie en automatisering elkaar vinden, kunnen we door productiviteitsstijging (output per werkende) een hogere output tegemoet zien. Hiermee kan innovatie bijdragen aan een oplossing voor de krappe arbeidsmarkt. Robotica is daarbij een middel. De innovatie van het ene bedrijf kan ook een vliegwiel voor innovatie bij het andere bedrijf zijn. Innovatie heeft hierdoor vaak ook indirect en soms onbedoeld een positieve impact op schakels in ketens of andere sectoren.

Resumerend is innovatie van belang voor zowel een kwantitatief als kwalitatief betere toekomst voor mens en maatschappij als geheel en voor de economie in het bijzonder. Voor meer informatie over innovatie in Haarlemmermeer en de typen innovatie raadpleeg STEC (2023).

We koesteren bestaande innovatieve bedrijven en trekken nieuwe innovatieve bedrijven aan

Uit onderzoek is gebleken dat Haarlemmermeer tot de top 5 van meest innovatieve gemeenten in Nederland behoort. Anders dan in andere gemeenten dragen vooral grotere volwassen (internationale) bedrijven, naast scale-ups, hieraan bij (zie figuur 8 voor de verdeling van de 500 innovatieve bedrijven -in grootteklasse- naar bijdrage in de werkgelegenheid van Haarlemmermeer). De sectoren waarin innovatie met name plaatsvindt in Haarlemmermeer zijn de ICT-, de hightech- en de logistieke sector. Omdat innovatieve bedrijven vooral ook bijdragen aan de kwaliteit van de economie en aan de maatschappij als geheel willen we bestaande innovatieve bedrijven koesteren en nieuwe innovatieve bedrijven aantrekken. Dit vereist dat we de bedrijven kennen. Hiertoe is een top 500 van de meest innovatieve bedrijven in Haarlemmermeer gemaakt (STEC: 2023). Vervolgactie is om met deze bedrijven in contact te komen en ze te leren kennen (ten aanzien van hun ambities, prioriteiten en motieven voor innovatie). Om deze bedrijven te behouden en nieuwe innovatie bedrijven aan te trekken, willen we daarnaast zo goed mogelijk inspelen op de vestigingsrandvoorwaarden van deze bedrijven en marketing- en acquisitieactiviteiten hierop richten.

Deels zijn we hier al actief mee bezig in projecten, in de ruimtelijk economische uitwerking van de nieuwe Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer en in marketing- en acquisitieactiviteiten. Deels lijkt het positieve vestigingsklimaat ons te overkomen. Omdat onze sterke economische positie en ons vestigingsklimaat naar de toekomst toe niet onbedreigd zijn (zie sterkte/zwakte analyse in paragraaf 2.1), zetten we ons actief in voor het behouden en versterken van gunstige vestigingsrandvoorwaarden. Dit betekent onder andere dat we specifiek inzetten op: excellente digitale connectiviteit (glasvezelnetwerk), voldoende netcapaciteit, behoud van het cluster van kennisintensieve bedrijven, de connectiviteit van Schiphol en andere kwaliteitseisen die deze bedrijven stellen (ECE: 2023; STEC: 2023).

Belangrijke focus voor innovatie ligt bij de ICT-sector

Innovatie is van toepassing op alle focussectoren, maar uiteraard springt de ICT-sector eruit. Daar ligt immers een evidente link met digitalisering en hiermee het kwalitatief verbeteren van de gehele economie

en maatschappij. De ICT-sector maakt digitale producten en diensten en hardware die in alle sectoren worden gebruikt. Hierbij valt te denken aan software (programma's) voor de zorg- en life sciences & health-sector en aan hardware zoals printers voor bedrijven en huishoudens. Daarnaast zorgt een ander deel van de ICT-sector, de datacenters en het glasvezelnetwerk, voor de digitale infrastructuur in de gemeente en draagt hiermee bij aan de digitale connectiviteit van de gemeente. Als Haarlemmermeer zijn we met Schiphol Rijk onderdeel van de Amsterdam Internet Exchange (AMS-IX). AMS-IX is een van de belangrijkste internetknooppunten van Nederland en is onderdeel van de 'gouden ruit' in Europa: Frankfurt-London-Amsterdam-Parijs-Dublin (FLAP-D).

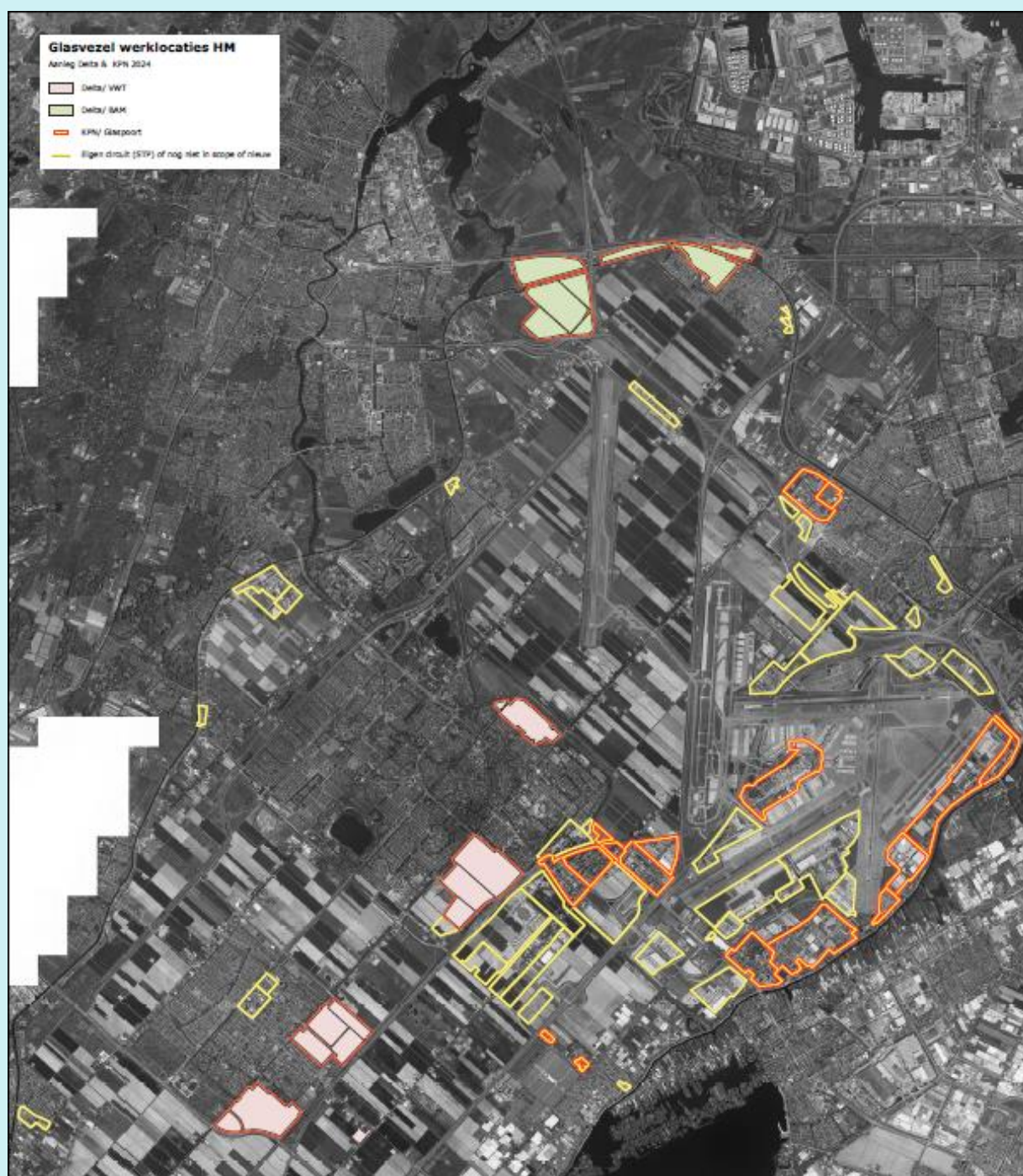
Digitalisering is dus zowel een onderdeel van sub-sectoren binnen de ICT-sector die programma's voor andere sectoren maken om processen te digitaliseren, als een randvoorwaarde voor veel innovatieve bedrijven om zich hier te vestigen en de gehele economie en maatschappij draaiende te houden.

Door de focus op kwaliteit komt de link van de ICT-sector met digitalisering in een nieuw daglicht te staan. Onderwerpen die hierbij spelen en in relatie tot elkaar verder moeten worden doordacht, zijn: de digitale keten en de betekenis van hyperconnectiviteit, de rol van verschillende typen datacenters hierin, de maatschappelijke baten die het oplevert (vestigingsklimaat, innovatie economie etc.) en de maatschappelijke kosten die het heeft (beslag op de schaarse ruimte, op het elektriciteitsnetwerk etc.).

Huidige situatie van het glasvezelnetwerk in Haarlemmermeer

In onze gemeente is glasvezel al op grote schaal aanwezig. Dit stelt bedrijven in staat digitaal voorop te lopen. Het streven is 100% dekking, in overeenstemming met optimale digitale bereikbaarheid uit het Coalitieakkoord. Glasvezel biedt standaard een capaciteit van 1Gb/s (upload/download), een upgrade tot 8Gb/s is op contractbasis mogelijk. Er lopen landelijk experimenten om de capaciteit te *boosten* tot 20Gb/s.

Figuur 13: Dekking glasvezel op werklocaties in Haarlemmermeer

Aantrekkelijk werkgeverschap en sociaal maatschappelijke verbondenheid

Twee kwaliteitsaspecten zijn meer verbonden met sociaal maatschappelijke thema's: de rol van het bedrijfsleven als aantrekkelijk werkgever voor werknemers en de maatschappelijke verbondenheid van het bedrijfsleven in Haarlemmermeer.

We zetten in op kwalitatief hoogstaande vestigingsrandvoorwaarden

Werkgevers zijn sterk met elkaar in concurrentie voor het vinden en behouden van personeel. Bedrijven ervaren meer dan voorheen het belang van goed werkgeverschap om op de krappe arbeidsmarkt talent aan zich te binden. De opgeleide jongere generatie heeft in de huidige conjunctuur vaak wat te kiezen. Daarbij speelt naast primaire arbeidsvoorwaarden ook een brede opvatting over secundaire voorwaarden mee. Het gaat de werknemer ook om het aanbod faciliteiten zoals horeca, sport, een groene buitenruimte en de bereikbaarheid van het werk. Bedrijven concurreren met dit aanbod op de markt, waarbij het kunnen bieden van een passende woning in de buurt van het werk vaak als nummer één wordt genoemd.

Door kwalitatief hoogstaande werklocaties te creëren waarin onder andere het mengen van functies, de bereikbaarheid, de duurzaamheid en het groen centraal staan, willen we bedrijven aantrekken die dit (kwaliteit) belangrijk vinden voor hun werknemers. Aantrekkelijke, prettige en kwalitatief hoogstaande werklocaties en gebouwen kunnen bedrijven helpen bij het aantrekken van talent omdat hierdoor beter in de kwaliteitseisen van de werknemer kan worden voorzien. In de ruimtelijk economische uitwerking van de nieuwe Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer gaan we een kwaliteitskader creëren dat meegenomen zal worden in de verschillende ruimtelijke planvormingsfasen. Op deze manier willen we, door in te zetten op kwalitatief hoogstaande vestigingsrandvoorwaarden, indirect bijdragen aan het aantrekken van talent en kwalitatief hoogstaande bedrijvigheid die het belangrijk vindt om een aantrekkelijke werkgever te zijn.

We stimuleren en faciliteren sociaal maatschappelijke verbondenheid

Als gemeente hechten we waarde aan de sociaal maatschappelijke verbondenheid van het bedrijfsleven. Dit geldt voor alle typen bedrijvigheid en houdt in dat we het belangrijk vinden dat het bedrijfsleven onderdeel is van de lokale gemeenschap en hier op de een of andere manier aan bijdraagt. Vanuit gebiedsontwikkelingstrajecten vervagen de grenzen tussen woon- en werklocaties steeds meer waardoor het bedrijfsleven zich steeds meer in verstedelijkt gebied bevindt. Ook vanuit de fysieke ruimtelijke inrichtingskant is het daarom gewenst dat er een wisselwerking is tussen de lokale gemeenschap en het bedrijfsleven, er een bijdrage wordt geleverd en beide elkaar versterken.

Onze rol als gemeente hierbij is stimulerend, uitdagend, prikkelend, maar niet top-down regulerend. Hiermee willen we geen eisen opleggen, maar faciliteren om de wens van bedrijven tegemoet te komen. Bedrijven zelf zijn ook meer en meer bezig met *corporate social responsibility* (CSR) en zoeken hoe hier inhoud aan te geven. Daarnaast hechten werknemers hier steeds meer waarde aan. De gemeente wil CSR stimuleren, faciliteren en bedrijven die zich hiermee bezighouden een podium geven. Inspirerende voorbeelden hiervan zijn de opruimingsactie 'The Green Mile Hoofddorp' en het boomplant programma in recreatiegebied Vennepershout.

Figuur 14 en 15: Foto's opruimactie en boomplant programma in Haarlemmermeer

Per 1 januari 2024 treedt de CSRD in werking

Duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt steeds belangrijker. Daarom komen er steeds meer (Europese) regels voor bedrijven om te verduurzamen, zoals de Corporate Social Responsibility Directive (CSRD). Dat is een Europese richtlijn die eist dat grote bedrijven vanaf 2024 een duurzaamheidsrapportage maken. CSRD verplicht bedrijven tot rapporteren over de impact van bedrijfsactiviteiten op het milieu en de maatschappij en deze verslaglegging te laten toetsen door een accountant. Ondanks dat het eerst voor de grote bedrijven zal gelden en voor de MKB-bedrijven pas vanaf 1 januari 2026, zullen MKB-ondernemers waarschijnlijk al eerder te maken krijgen met de CSRD als ze producten of diensten aan een groter bedrijf leveren. Gezamenlijke initiatieven voor toekomstbestendige werklocaties zullen bijdragen aan de CSRD-duurzaamheidsrapportage.

5. Uitvoeringsprogramma

Met de missie hebben we een lange termijn doelstelling ('waarom') en met de strategie hebben we de belangrijkste bouwstenen om die missie te bereiken ('wat'). In het uitvoeringsprogramma laten we zien hoe we dit in de praktijk gaan brengen. We knippen het uitvoeringsprogramma op in twee delen: de korte tot middellange termijn (2023 tot en met 2026) en de langere termijn (tot en met 2030). Anders dan de missie en de strategie, is het uitvoeringsprogramma te typeren als werk in uitvoering. Prioriteiten en effectiviteit van maatregelen kunnen tijdens de uitvoering worden aangevuld en aangepast. Stikstof is zo'n onderwerp, waarvan ten tijde van het opstellen van deze Koers beleid nog volop in ontwikkeling is.

5.1 Acties Uitvoeringprogramma tot 2026

Tabel 1 geeft een overzicht van de acties waarvan we op dit moment vinden dat ze in de periode tot en met 2026 moeten worden uitgevoerd. Alle acties corresponderen met één of meerdere pijlers uit de strategie en met één of meer bijbehorende kwaliteitsaspecten uit de missie. Immers alle acties en werkzaamheden staan in het teken van invulling geven aan de strategie en het hiermee realiseren van de missie. Ook duidt het overzicht in welke periode we verwachten welke acties op te pakken en wat voor soort acties/werkzaamheden dit betreft. De actielijst geeft input voor de jaarplannen die jaarlijks worden opgesteld, maar is daar geen blauwdruk voor.

Hoofdthema actie	#	Specifieke actie	Bijdrage pijlers strategie	Bijdrage bijbehorend kwaliteitsaspect missie	2023	2024	2025	2026	Invloedsfeer
Overhead	1	Community building: overheid-markt en markt-markt	Diversificatie	Groeiend aandeel diversificatiesectoren					Cirkel 1
	2	Digitalisering openbare ruimte	Basiskennis, later mogelijk investering	Basiskennis					Cirkel 1
	3	(Glasvezel)netwerk	Kwaliteit	Top 5 innovatief bedrijfsleven					Cirkel 1
	4	Monitoring kwaliteit top-5	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
Werklocaties	5	Programma Toekomstbestendige werklocaties (en vergroenen)	Kwaliteit	Duurzaamheid en circulariteit					Cirkel 2
	6	Onderzoek Bedrijventerrein 2.0	Selectiviteit	Groeiend aandeel diversificatiesectoren					Cirkel 2
	7	Trends kantorenmarkt	Selectiviteit	Efficient ruimtegebruik					Cirkel 1
	8	Concretiseren kwaliteitseisen werklocaties, ontwikkelen monitoringsinstrument	Kwaliteit, selectiviteit en diversificatie	Alles aspecten					Cirkel 1
	9	Informele werklocaties en ZZP'ers	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
	10	Motie 'Maak Ruimte voor Werk'	Koers Werklocaties	nvt					Cirkel 1
Focussectoren	11	Selectiviteit m.b.t. aanvragen bedrijven	Selectiviteit	Efficiënt ruimtegebruik en groeiend aandeel diversificatiesectoren					Cirkel 1
	12	Stimuleren innovatie	Kwaliteit	Top 5 innovatief bedrijfsleven					Cirkel 1
	13	Stimuleren duurzaamheid en circulariteit	Kwaliteit	Duurzaamheid en circulariteit					Cirkel 1
	14	Scale-ups en Campus (MBO-MKB)	Kwaliteit	Top 5 innovatief bedrijfsleven en aantrekkelijk werkgeverschap					Cirkel 2
	15	Geografisch-zakelijke oriëntatie bedrijfsleven	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
	16	Concurrentiekracht focussectoren HLMR	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
	17	Impact top bedrijfsleven	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
	18	Evaluatie en analyse datacenterbeleid	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
Ontzorgen MKB	19	Ondernemersplein en online omgeving	Kwaliteit	Alle aspecten					Cirkel 1
	20	Pilot 'Maak Ruimte met Ruimte' - Meervoudig ruimtegebruik	Selectiviteit	Efficiënt ruimtegebruik en sociaal maatschappelijk verbonden					Cirkel 1
	21	MKB-agenda	Diversificatie, selectiviteit en kwaliteit	Alle aspecten					Cirkel 1
	22	In gesprek gaan met horecaondernemers	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1
Raakvlakken sociaal-maatschappelijke thema's	23	Corporate Social Responsibility (CSR) stimuleren	Kwaliteit	Sociaal maatschappelijk verbonden					Cirkel 1
	24	Analyse knelpunten arbeidsmarkt	Basiskennis	Basiskennis					Cirkel 1

Tabel 1: Overzichtstabel uitvoeringsprogramma tot 2026, deels verkenning gestart in 2023

Toelichting op tabel 1 uitvoeringsprogramma

1. Community-building is het helpen bouwen van groepsvorming binnen de focussectoren en het stimuleren van onderling contact tussen bedrijven.
2. Bij digitalisering van de openbare ruimte gaat het bijvoorbeeld over het vergaren van kennis over de kansen op digitalisering en de kansen voor een *smart city*.
3. Het glasvezelnetwerk op en naar werklocaties zal verder worden uitgerold conform lopende afspraken.
4. Om te kunnen monitoren of Haarlemmermeer in de kwaliteits-top-5 blijft, zal een meetmethode moeten worden ontwikkeld. Wij nemen het initiatief.
5. Programma Toekomstbestendige werklocaties (en vergroening). Het programma Toekomstbestendige Werklocaties geeft mede invulling aan de geformuleerde ambities uit de Strategie Werklocaties en het programma Energietransitie Haarlemmermeer en spelen in op actuele ontwikkelingen op dit vlak.
6. Onderzoek Bedrijventerrein 2.0 (hybride bedrijfsruimte) is opgeleverd augustus 2023 (Sweco: 2023). Wordt meegenomen in fase twee van de koers Werklocatiemarkt.
7. Er zijn signalen, dat de kantorenmarkt in de huidige conjunctuur afkoelt. We willen de trends volgen (zoals hybride werken) en bekijken of hier structurele conclusies aan kunnen worden verbonden.
8. Als uitwerking van de Koers voor de Werklocaties, zullen de kwaliteitseisen die de gemeente aan nieuwe en bestaande locaties stelt, nader worden geconcretiseerd. Daarnaast zal de gemeente een monitoringsinstrument willen ontwikkelen, om de data over de diverse bedrijventerreinen blijvend te kunnen administreren.
9. Naast de zogenaamde “traditionele” werklocaties ontwikkelt zich in Haarlemmermeer (maar ook elders in Nederland) een groeiende ZZP economie. Relatief veel zelfstandigen zijn niet op de “formele” locaties gevestigd, omdat ze remote werken vanuit huis of op locatie bij een klant. We willen ons verdiepen in dit nieuwe economische fenomeen.
10. Maak Ruimte voor Werk (motie 15-2-2024) vraagt om de mogelijkheden van een werkcorporatie voor dorpsverzorgende ondernemers. Deze wordt onderzocht en de uitkomsten hiervan worden eventueel verwerkt in de Ruimtelijke Economische Uitwerking van de Koers Werklocaties.
11. Om handen en voeten te geven aan het begrip selectiviteit, zullen we stimuleren bij derden en toepassen in ons eigen beleid (en regels), dat aanvragen van bedrijven die niet tot de focussectoren behoren, kritisch worden bekeken.
11. Om in de top van innovatieve economieën te blijven, zullen we innovatie door bedrijven stimuleren.
12. Duurzaamheid en circulair werken zal ook worden gestimuleerd.
13. We zullen ons verdiepen in de markt van scale-ups in Haarlemmermeer en met marktpartijen de kansen voor en campus verkennen.
14. Bedrijven in Haarlemmermeer werken deels binnen de eigen gemeente, deels binnen de regio, deels primair voor klanten elders in Nederland en deels internationaal. We willen onze kennis hierover verdiepen, door de primaire geografische oriëntatie van bedrijven beter te leren kennen.
15. We gaan (laten) onderzoeken, hoe de concurrentiekracht van de nu gepresenteerde focussectoren is, t.o.v. relevante concurrerende gemeenten en regio's elders. Dit geeft ook inzicht in de mate van conjunctuurbestendigheid van deze sectoren.
16. We bouwen een overzicht van bedrijven die zich onderscheiden door hun impact op de benoemde kwaliteitsaspecten duurzaamheid, innovatie, goed werkgeverschap en maatschappelijke verbondenheid.
17. Het datacenterbeleid is enkele jaren operationeel en zal geëvalueerd worden nu we inmiddels meer dan 20 datacenters kennen.
18. Dit onderwerp is onderdeel van het coalitieakkoord en het ondernemersplein biedt kansen voor gevestigde en startende ondernemers.
19. Dit is een motie van de gemeenteraad waarbij efficiënt ruimte gebruik van leegstaande ruimtes ruimte kunnen bieden voor (maatschappelijke) initiatieven, zoals een faciliteren van een dansles in een bedrijfsruimte na sluitingstijd. We stimuleren bedrijven, eigenaren van gebouwen en culturele of maatschappelijke instellingen ideeën te bedenken om ruimten anders te gebruiken.
20. De MKB-agenda is een onderdeel van het coalitieakkoord waarbij meerdere gesprekken worden gevoerd met ondernemers uit de gemeente. De focus wordt gelegd op het aangaan van een dialoog om samenwerking te versterken met lokale ondernemers.
21. Veel bedrijven willen iets terugdoen voor de maatschappij, we gaan onderzoeken welke behoeftes bedrijven hebben en hoe we dit kunnen faciliteren.
22. We willen in gesprek gaan met horecaondernemers om een voorziening voor nachtelijke horeca te verkennen. Dit wordt verwerkt in de actualisatie van het beleid voor commerciële voorzieningen.
23. Corporate Social Responsibility (CSR) stimuleren door een vraag en aanbod systeem uit te proberen.
24. De meest relevante knelpunten op de arbeidsmarkt worden in MRA-verband geanalyseerd.

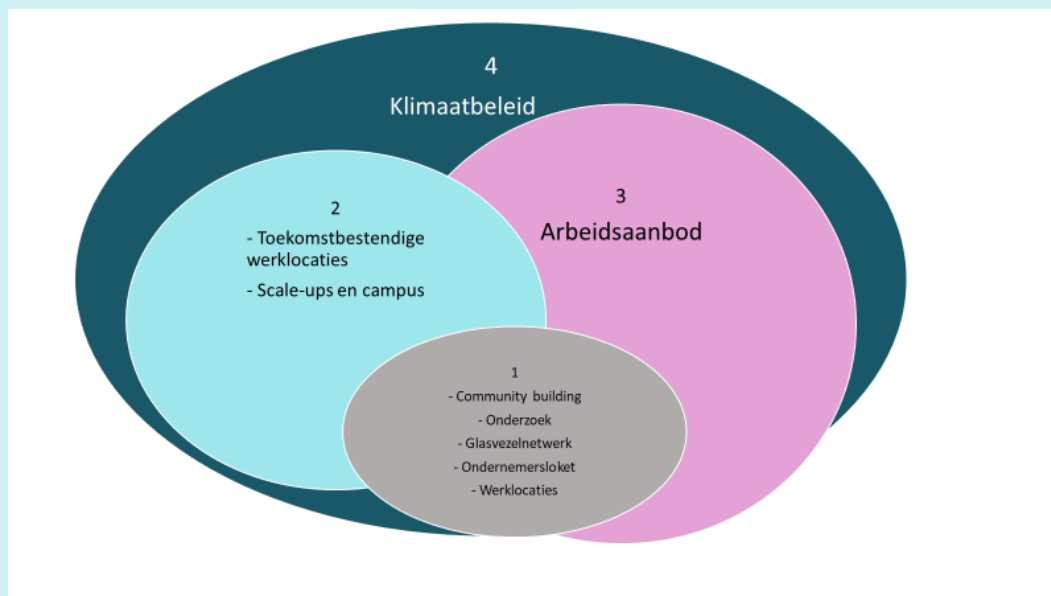
Cirkels van invloed: Waar hebben we als gemeente invloed op?

Met de Economische Koers slaan we een nieuwe weg in en hebben we de ambitie om sterk op kwaliteit te sturen. Om deze ambitie waar te kunnen maken is het van belang dat we ons realiseren waar we invloed op hebben en waar niet. Waar ligt vooral onze invloedssfeer als gemeente? En als we invloed hebben beschikken we dan ook over het benodigde instrumentarium om invloed uit te oefenen?

Onderstaande figuur geeft vier verschillende niveaus van invloed weer met voorbeelden van onderwerpen die binnen die invloedssfeer passen. Zo worden klimaatafspraken internationaal gemaakt en wordt nationaal beleid hierop geënt. Als gemeente alleen gaan we niet over het klimaatbeleid en hebben we daar ook weinig invloed op (cirkel 4). Ook het arbeidsaanbod valt buiten de invloedssfeer van de gemeente. De arbeidsmarkt is veelal regionaal en soms nationaal georiënteerd, als gemeente is hier niet direct invloed op uit te oefenen (cirkel 3). Onderwerpen die gaan over de verduurzaming van bedrijventerreinen of woningen worden primair door bedrijven en inwoners zelf bepaald. En al zal onze gemeente daar in bestemmingsplannen wel eisen aan stellen, de invulling gebeurt primair door anderen. De gemeente kan hier indirect aan bijdragen door bijvoorbeeld ontzorgings- en bewustwordingstrajecten (cirkel 2).

Onderwerpen waar we als gemeente in relatie tot de Economische Koers wel direct over gaan, zijn onder andere community building, het glasvezelnetwerk, het ondernemersloket en de werklocaties (cirkel 1). In de laatste kolom van figuur 16 is bij elke actie van het uitvoeringsprogramma de betreffende cirkel van invloed vermeld. Op deze manier hebben we gecontroleerd of de acties die we hebben geformuleerd ook binnen onze invloedssfeer liggen. Dit zijn alle acties in cirkel 1 en 2.

Figuur 16: Cirkels van invloed: nationaal/internationaal, regionaal, bedrijven/inwoners en gemeente.

Legenda	
Niveau van invloed	
Cirkel 4: Nationaal/Internationaal	
Cirkel 3: Regionaal	
Cirkel 2: Bedrijven en inwoners	
Cirkel 1: Gemeente	

5.2 Acties langere termijn

Aan de nieuwe koers met de strategie en missie wordt geen einddatum opgehangen. Ook na 2026 gaat de wereld verder en zetten we deze koers voorts. Voor die periode blijft de strategie om met de inzet op de drie pijlers (diversificatie, selectiviteit en kwaliteit) structureel kwalitatief tot de top 5 van Nederlandse economieën te behoren. Onze ambitie is dat er op de korte tot middellange termijn genoeg kennis is opgedaan over en invulling is gegeven aan de kwaliteitsaspecten die moeten bijdragen aan de missie. Op de langere termijn moeten deze kwaliteitsaspecten zichtbaar worden gerealiseerd. Monitoring zal de realisatie van een kwalitatief sterkere economie voor de lange termijn in kaart moeten brengen.

6. Bijlagen

6.1 Economie Haarlemmermeer in historisch perspectief

Het is nuttig om de stand van de economie ook in historische perspectief te bekijken. Opvallend is de opkomst en neergang in de landbouw en het vroege besef dat bereikbaarheid van groot belang is. Ook het thema selectiviteit is al eerder op de agenda gezet.

Landbouw: een afnemend belang gemeten naar areaal en werk

Na de droogmaking verkocht de stad Leiden, die de visserijrechten had op het Leidse meer, percelen grond in het openbaar, tot 1855. Dit ging in bescheiden stappen, tot er in 1860 honderd grondeigenaren waren die (ieder) >100 hectare hadden, totaal 6728, maar waarvan het merendeel niet in de polder zelf woonde. Er woonden er vier in de polder, die samen 2% van de bodem in bezit hadden. Later liep de totale verkoop op tot ruim 16.800 hectaren. Er worden boerderijen gesticht, maar al snel wordt een deel van het droge land overwoekerd door wilgen en onkruid. De Amsterdamse advocaat Jacob Amersfoordt bouwt modelboerderij de Behoeve met 200 ha grond. Hij is pionier in het toepassen van nieuwe technieken en mechanisatie. Vanaf 1863 is hij ook burgemeester.

Het aandeel landbouw in de economie is in de loop van de tijd drastisch veranderd, zowel in oppervlak als *werkverschaffer*. In de eerste periode werd ca. 80% van het oppervlak van het drooggemaakte land voor landbouw gebruikt, rond 1980 was dit gedaald tot ca. 50%. Begin 1900 was bijna 100% van het werk in de landbouw te vinden, rond 1950 nog 60%, door afname van het areaal en mechanisatie¹⁹. In 1980 was dit verder gedaald tot 5%, ook door de groei van andere sectoren. In 1955 was nog 60% van de bevolking in de gemeente afhankelijk van de landbouw. Van het landbouwareaal was 90% in gebruik voor akkerbouw²⁰. Rond 2020 is het areaal landbouwgrond nog circa 45% (circa 8500 hectare).

Vanaf de jaren 1950 wordt de polder, die dan nog grotendeels agrarisch is, een gewilde plek voor de vestiging van 'industrie'. Rond 1977 waren er 500 boerderijen en 36.000 inwoners. In de klei worden aardappelen, haver, rogge, gerst, bonen en erwten verbouwd. De handel in landbouwwerktuigen wordt expliciet genoemd net als de komst van een provinciale fruittuin aan de Lissewege.

Het aanbod van arbeid in die sector komt onder druk door de opkomst van 'nieuwe sectoren', maar ook door de verscherpte (kennis-)eisen door technische mechanisatie en een opkomende *mismatch* tussen arbeid en woningen.

Schiphol bijvoorbeeld had in 1920 een grondbeslag van 79 hectare, in 1938; 210 hectare, rond 1980 was dit al 1800 hectare en in 2023 gaat het om 2139 hectare.

Ontsluiting, bereikbaarheid en infrastructuur

Ter Veen meldt in zijn proefschrift uit 1925, dat het parlement (pas) in 1906 besloot tot aanleg van de Haarlemmermeerlijn, hoewel Amersfoordt al in 1864 plannen hiervoor had. *"De achterlijkheid in de ontwikkeling van het verkeer was van nade(e)lige invloed op de ontplooiing van het economisch leven"*. Dit werd deels opgeheven met de aanleg van de A4 van Amsterdam via Burgerveen tot Sassenheim in 1938²¹. Later volgen onder meer de A9 en de A5.

De provincie Noord-Holland verkent in het Streekplan ANZKG al in 1981 hoe een selectief vestigingsbeleid voor economische activiteiten kan worden gevoerd²². De voorspelling was, dat het inwonertal van het

¹⁹ Thans nog ca. 0,9%

²⁰ De Haarlemmermeer, Van Paassen e.a. 1955, p.82

²¹ Burgerveen-Sassenheim is nu A44

²² "Haarlemmermeer of minder", 1981

gebied zou teruglopen en door de groeiende economische werkgelegenheid *het forensen* zou toenemen, met een ongewenste verdere druk op de bereikbaarheid. “Alleen bij Hoofddorp is een nieuwe werkgelegenheidslocatie geschapen, te weten (...) Beukenhorst, nabij het station in de Schipholspoorlijn”. In het streekplan is bepaald, dat dit gebied “uitsluitend zal worden gebruikt voor het hervestiging en expansie van reeds nu in de Meerlanden gevestigde bedrijven (...) en vestiging van regio-gebonden bedrijven die in functioneel opzicht aan de regio gebonden zijn”. Destijds werden op Schiphol georiënteerde bedrijven hiervan uitgezonderd en werd Amsterdam daarvoor als meest geschikte vestigingsplaats gezien, voor zover deze functies niet “op Schiphol” zelf pasten. Met toestemming van Gedeputeerde Staten kon hiervan worden afgeweken, als er in Amsterdam geen ruimte was. Opgemerkt wordt, dat de gemeente Haarlemmermeer hier ruimer mee om ging, onder meer om de functie van station Hoofddorp te ondersteunen. Bij dergelijke bedrijven werd toen (ook) al o.a. aan groothandel gedacht, (als) “... die veel arbeidsplaatsen per hectare ... bieden”. De werkgelegenheid buiten de agrarische sector in de jaren '60 in de Meerlanden sterk toegenomen, (...) onder meer door bedrijven uit de Amsterdamse binnenstad. Omdat de ruimte voor deze zgn. *secundaire* sector ook snel schaars werd, kwam aansluitend de *tertiaire* sector op. De omvang van de (toenmalige) 29 terreinen was destijds 250 ha., waarvan uitgegeven 175 ha., incl. de Fokkerfabriek op Schiphol, excl. Beukenhorst.

In 1990 schrijft de gemeente over kantoren en distributie, een sterk toenemende verkeersdruk en een “erkenning van Schiphol als motor van de nationale economie”²³.

Onder de strategische keuzen worden genoemd:

- Selectiviteit (schone hoogwaardige economische groei die een relatie heeft met Schiphol en met de bijzondere ligging (...) in de Randstad;
- Zonering van functies zodat die onderling minste hinder geven
- Zakelijkheid (bedrijfsleven moet investeren in leefbaarheid) en
- Terughoudendheid (bijsturen en afremmen van de marktdynamiek).

Het stuk stelt verder vast dat tussen 1963-1990 jaarlijks gemiddeld 140 ha is onttrokken aan het agrarische areaal door het (jaarlijks) toenemen van de werkgelegenheid met 1300 (banen), 800 woningen en 1800 inwoners. Er wordt een productstrategie aangekondigd, die zou moeten beschrijven op welke markten de gemeente zich met name zou willen richten.

Ontwikkeling werkgelegenheid

Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van het aantal werkzame personen sinds 1947 zien.

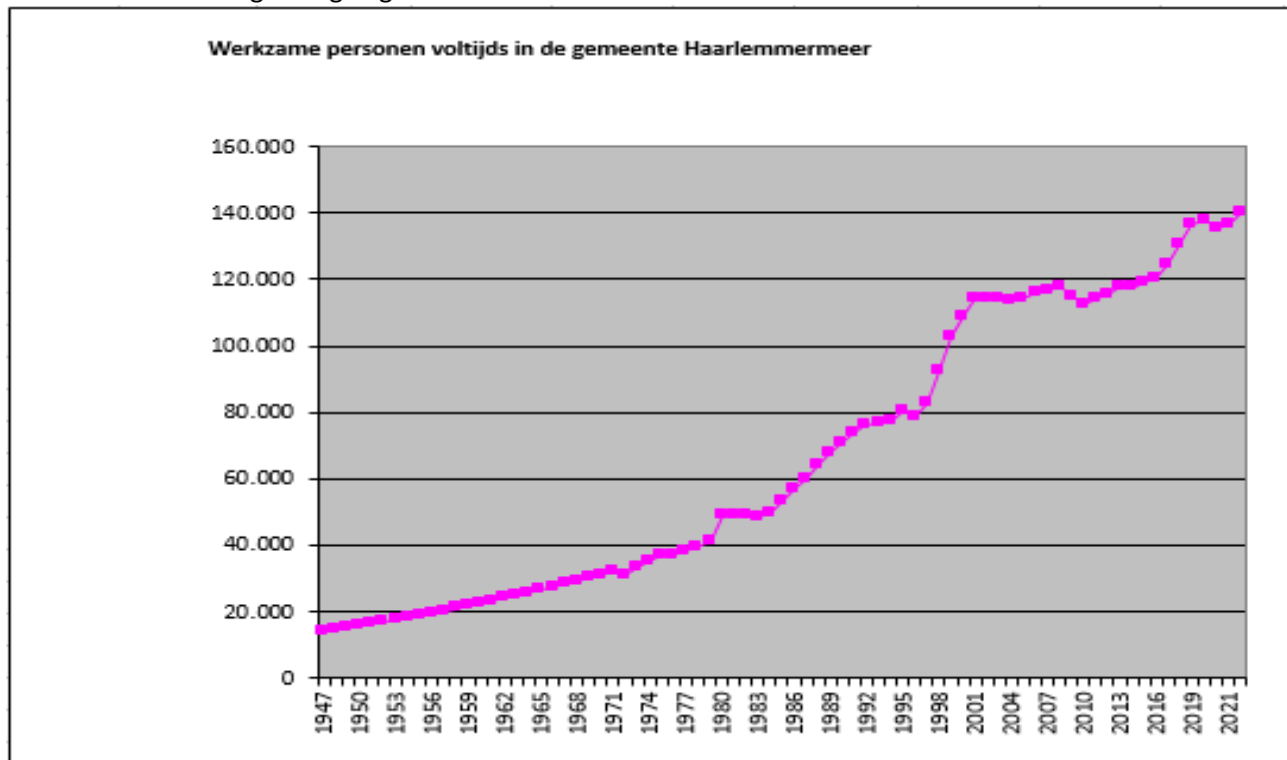
Dit is de best beschikbare bron voor de stappen die onze economie gemaakt heeft.

- De lijn tussen 1947 en 1960 is *gereconstrueerd* als een verondersteld gelijkmatige ontwikkeling²⁴.
- De opening van Schiphol-centrum in 1967 kan niet onvermeld blijven. Hier ligt een belangrijke basis voor de aantrekkingskracht van de regio (zie verder bijlage 6.5 vestigingsklimaat)
- In 1978 /1981 werd de bereikbaarheid structureel verbeterd met de aanleg van de Schiphol-spoorlijn.
- De eerste piek rond 1980 kan worden verklaard door een algemene opleving van de economie.
- De aanleg van de kantoorgebieden Beukenhorst West en -Oost en het WTC op Schiphol geeft 1995-1998 een tweede piek. Aansluitend werden onder meer Schiphol-Zuidoost, Beukenhorst-Zuid (2007) en Schiphol Logistics Park in gebruik genomen.
- De derde piek in de periode 2016-2019 werd weer gekenmerkt door een algemene economische opleving. Lokaal valt deze samen met de ontwikkeling van *de President* en de eerste bedrijven op *Schiphol Trade Park*.
- De corona-dip in 2020/2021 is zichtbaar, maar valt mee. Weliswaar nam de productie af, met name in het passagiers-luchtverkeer, maar de werkgelegenheid heeft daar niet veel onder geleden. Sterker nog, in 2022 zagen we ook op de luchthaven de universele krapte op de arbeidsmarkt sterker dan ooit.

²³ Nota Toekomstverkenningen, 1990

²⁴ We kennen geen bronnen die meer betrouwbare cijfers geven.

Tabel 2: Ontwikkeling werkgelegenheid 1947-2022

6.2 Samenvatting Economische Analyse

Decisio heeft in 2021 een analyse van de economische positie en structuur gemaakt ²⁵.

Daarin is teruggekeken naar de ontwikkelingen sinds 2013/2014, de actuele situatie in peiljaar 2019 (pre-corona) en een schets van mogelijke toekomstige ontwikkelingen voor de periode tot 2030.

Decisio schetst: “De kern en kracht van de economie in Haarlemmermeer bevindt zich (naast overige bedrijvigheid) in drie hoofdgroepen (..), namelijk:

- het luchthavencluster op en rond Schiphol;
- bedrijven die zich vestigen in de gemeente omdat de vestigingsplaatsfactoren bovengemiddeld gunstig zijn: groothandel, specialistische zakelijke dienstverlening en ICT;
- de verzorgende economie: het gaat daarbij onder meer om de detailhandel, zorg, onderwijs en overheid.

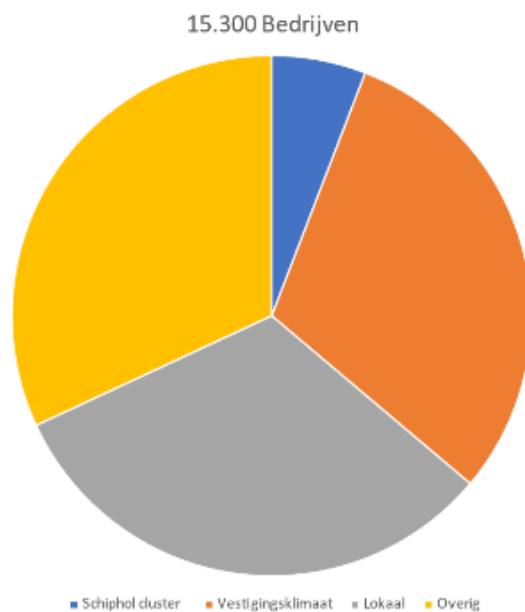
Haarlemmermeer telde in het peiljaar 2019 ruim 15.300 bedrijven²⁶, bijna 150.000 banen en had een omvang van € 15,8 miljard, uitgedrukt in economische toegevoegde waarde. In 2014 ging het om ca. 9.000 bedrijven ²⁷.

²⁵ “Economische analyse Haarlemmermeer”, door Decisio economisch onderzoek en advies, eindrapport 7 oktober 2021, in opdracht van gemeente Haarlemmermeer

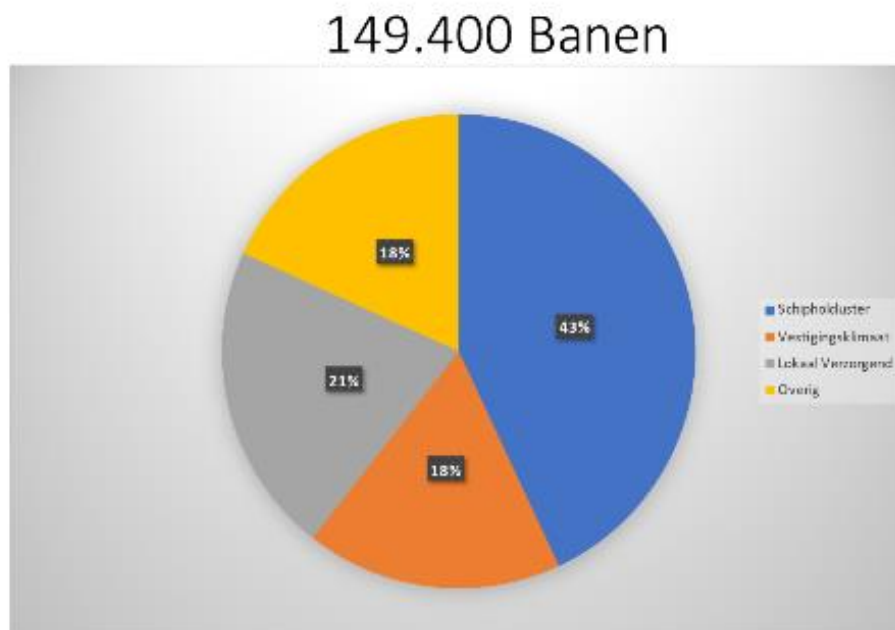
²⁶ Decisio pag. 58 spreekt over sept. 2020!

²⁷ De meest actuele cijfers staan in hoofdstuk 2 van deze Koers.

Figuur 17 Decisio telt 15.300 bedrijven in 2019, verdeeld over vier hoofdgroepen

Figuur 18 Diezelfde vier hoofdgroepen bieden in 2019 bijna 150.000 banen

Als 2019 wordt vergeleken met 2014 kan worden vastgesteld, dat de economie een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt in die periode; qua bedrijven +5.500, ofwel +9%/jaar. Het aantal werkzame personen groeide van 128.00 naar 149.400 in 2020, ofwel ca. +15%²⁸. De werkgelegenheid in Haarlemmermeer (+15%) is sterker gegroeid dan landelijk (+11%) en regionaal (+14%).

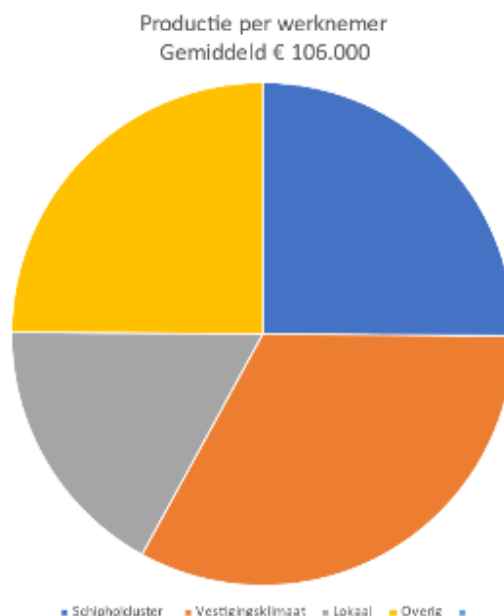
²⁸ Idem, pag. 72, figuur B7

De gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon in meer dan € 105.000, dit ligt 40% boven het landelijk gemiddelde.²⁶ Dit kan deels verklaard worden, doordat in Haarlemmermeer een aantal sectoren sterk vertegenwoordigd zijn, waarin de gemiddelde t.w. hoog is. De groei was gemiddeld 6%, alle sectoren samen.²⁷

Figuur 19 De toegevoegde waarde was in 2019 ruim € 15 miljard.

Figuur 20 schetst de productie per werknemer, in de vier hoofdgroepen

Het rapport heeft analyses gemaakt van in totaal 81 (sub-)sectoren die voorkomen in Haarlemmermeer. Alle bedrijven en hun werknemers zijn voor de bewerkingen ingedeeld naar de SBI 2-digit indeling. SBI staat voor standaard bedrijfsindeling en wordt o.a. ook gebruikt door het CBS²⁹. In de bijlagen bij het rapport zijn

²⁹ Decisio, pag. 138

deze uitputtend genoemd. Voor deze bijlage vatten we de economie samen in de onderstaande vier hoofdgroepen (Schiphol, grote groeiers, lokaal verzorgend en overig).

De afd. Onderzoek van de gemeente heeft december 2022 een update gemaakt, waar paar conclusies aan kunnen worden verbonden:

1. Vervoer en opslag is nog steeds de grootste sector; marktaandeel Haarlemmermeer in NL is 10%
2. De handel en zakelijke diensten zijn beide ruim vertegenwoordigd, waarbij verhuur eruit springt
3. De zorg is ook veel kleiner dan landelijk gemiddeld
4. Landbouw, energie en afval en financiële diensten liggen onder bij het landelijk gemiddelde

6.2.1 Schipholcluster

Er bestaan informeel veel definities van wat onder 'Schiphol' kan worden verstaan. Decisio heeft het zo omschreven: de luchtvaart met directe dienstverlening aan Schiphol, luchtvaartmaatschappijen en passagiers (beveiligingsdiensten, IT-oplossingen, catering, expediteurs, taxi's, hotels, detailhandel op de luchthaven, etc.)³⁰.

Het gaat hier om alle bedrijven, diensten en overheden, die samen het luchthavenproduct maken, voor zover dit zich binnen de Haarlemmermeer bevindt en afspeelt. Dit is exclusief indirecte effecten. Het moet niet worden verward met de functie van Schiphol voor veel andere economische actoren binnen de gemeente. Het is bijvoorbeeld ook inclusief de logistieke sector (tweede linie), die ook groot is in Haarlemmermeer, voor dat deel dat direct is verbonden met luchtvracht.

Het is het grootste cluster met 65.000 werkzame personen (directe banen), waar van ca. 15.000 gerelateerd aan de luchtvracht en dus 50.000 in de passagiersluchtvaart. De luchtvracht wordt voor ca. 50% vervoerd in zgn. full freighters en voor ca. 50% in vrachtruimte in passagiersvluchten. De toegevoegde waarde in dit cluster was in 2019 pre-corona ca. € 6,9 miljard, waarvan ca. 25% luchtvracht-gerelateerd. De indirect achterwaartse werkgelegenheid bij toeleveranciers in Haarlemmermeer is ca. 8.000 werkzame personen.

De luchtvracht kan worden geschetst in 9 goederensoorten, die de bulk van volume vertegenwoordigen³¹:

- Hightech, met ca. 25% van de import en 15% van de export (% in volume)
- Bloemen, met ca. 25% van de import en 5% van de export
- Groenten en fruit, 15/10%
- Pharma & medical, 5/5%
- Chemicaliën, 5/10%
- Fashion, met 5% van de import
- Expressevervoer en e-commerce, 5/5%
- Industriële producten en reserve-onderdelen, 10/10%
- 'High value' artikelen (dieren, auto, edelstenen), 5/5%

Binnen het Schipholcluster bieden de sectoren transport, opslag en distributie met bijna 42.000 banen veruit de meest werkgelegenheid, met KLM en Schiphol Group als grootste partijen. Zo'n 7.800 van de werknemers (ofwel 12%) in dit cluster zijn woonachtig in de eigen gemeente; veel van hen vervullen banen voor lager en middelbaar opgeleiden.

De sector is tussen 2013-2018 met 3-4% gegroeid. In dit cluster zijn circa 900 bedrijven actief.

6.2.2 De grote groeiers: groothandel, specialistische zakelijke dienstverlening en ICT

Naast het luchtvaartcluster zijn vooral de sectoren groothandel, de specialistische zakelijke dienstverlening en ICT relatief sterk vertegenwoordigd in de gemeente Haarlemmermeer, (ook indien) vergeleken met

³⁰ Decisio, pag. 12. Omvat luchthaven, luchtverkeersleiding, luchtvaartmaatschappijen, grondafhandeling, onderhoud en reparatie, beveiliging, detailhandel en diensten aan passagiers en cafés en restaurants op luchthaven, douane, immigratie en overige overheden, personenvervoer op de weg en overige luchthaven gebonden activiteiten (schoonmaak, ICT, hotels voor luchthavenpassagiers)

³¹ Onderzoek CLICS, 2022, voor gemeente Haarlemmermeer

andere gemeenten in Nederland ³².

Ze zijn zowel relatief groot, als hard gegroeid, bieden veel werk en hebben veel potentieel voor de toekomst. Dit past in het diversificatiebeleid. De analyse van 2021 toont aan, de economie al *diverser* is, dan lange tijd verondersteld en beleefd werd. Deze type bedrijven worden hier samen gepresenteerd, omdat ze gemeen hebben dat ze in Haarlemmermeer zijn gevestigd vooral vanwege het gehele vestigingsklimaat (meer dan om één specifieke reden).

Bij de groothandel gaat het waarschijnlijk meer om kantoorbanen, dan om fysieke distributie, hoewel er ook in die sector bedrijven actief zijn. Het lijkt vooral om de regie over de fysieke stromen te gaan en veelal internationaal van aard te zijn.

De specialistische zakelijke dienstverlening bestaat onder meer uit advies- en ingenieursbureaus, juridische diensten en accountancy, research, reclame en design.

Tot de ICT en tech-sector rekenen we *gaming*, ontwikkeling van software, hardware, adviesdiensten, functioneel beheer, informatiediensten en telecom.

Deze groep omvat 31% (4.700) van alle bedrijven, 26.000 werkzame personen en heeft in totaal een toegevoegde waarde van € 3,36 miljard ³³.

De gemeente rekent daarnaast de branches LS&H, *consumer goods* en energy tot haar speerpunten. Deze branches zijn sterk gelieerd aan groothandel en zakelijke dienstverlening, m.a.w. ze hadden statistisch ook in die speerpunten van Decisio kunnen worden vermeld.

In de definitie van onze focussectoren, komen deze twee invalshoeken bij elkaar en vormen daar in totaal zes focussectoren (zie ook 4.1 diversificatie)

6.2.3 De verzorgende economie

Tot de (lokaal) verzorgende behoren de restaurants en cafés, detailhandel, overheid, onderwijs, zorg en kunsten, sport en recreatie.

Deze groep ca. 5.100 bedrijven ³⁴, 32.000 werkzame personen en heeft in totaal een toegevoegde waarde van € 1,8 miljard. Deze groep groeide tussen 2014 en 2019 met 4 tot 7% per jaar. Bij een aanname van 9.000 woningen tot 2030, met ca. 18.000 nieuwe inwoners, zou deze groep toenemen met 3500 banen ³⁵. Als het aantal woningen harder zou groeien, groeit de verzorgende economie naar rato mee. Binnen deze groep zijn detailhandel en zorg de twee grootste sectoren. Het werk sluit relatief goed aan bij gemiddeld opleidingsniveau van lokaal aanbod, MBO.

Richting 2030 wordt m.n. groei verwacht van de werkgelegenheid in de horeca en zorg ³⁶.

6.2.4 De overige economie

De groep *overige economie* bestrijkt de landbouw, overige zakelijke dienstverlening, industrie en nutsvoorzieningen en de niet-luchthaven gebonden transport en distributie.

De omvang van deze groep is samengevat in tabel 5.1 en telt circa 2700 bedrijven ³⁷ met een werkgelegenheid van bijna 22.000 en een toegevoegde waarde van € 3,4 miljard.

Figuur 21: de overige economie (Decisio: 2021)

Tabel 5.1 omvang 'overige economie' Haarlemmermeer	Werkgelegenheid (werkzame personen)	Toegevoegde waarde (mln. €)	Ruimtegebruik (x1.000 m2 GBO)
Landbouw	1.600	140	790
Industrie & nutsvoorzieningen	7.200	1.020	350
Transport, opslag en distributie (niet Schiphol gerelateerd)	4.500	290	220
Financiële dienstverlening	1.400	380	80
Overige zakelijke dienstverlening	7.150	1.560	280
Totaal	21.850	3.390	1.720

³² Decisio, pag. 30

³³ Idem, pag. 32, 65 en 68

³⁴ Idem, pag. 65

³⁵ Aanname ten tijde van productierapport Decisio, zomer 2021

³⁶ Idem, pag. 48

³⁷ Bewerking Haarlemmermeer van Decisio p.65

De industrie en overige zakelijke dienstverlening zijn de grootste sectoren in deze groep, maar zijn in Haarlemmermeer relatief niet groter dan in andere gemeenten. Onder industrie (circa 500 bedrijven, waarvan bijna 200 eenmanszaken) vallen ook de sociale werkplaatsen. De overige zakelijke dienstverlening telt ruim 1400 bedrijven, waarvan 60% eenmanszaken. De industriële productie is in Haarlemmermeer relatief klein.

De landbouw verdient aparte vermelding. De economie van Haarlemmermeer was tot circa 1975 voornamelijk op landbouw georiënteerd, al bestond daarnaast ook de (burger-)luchthaven al vanaf 1919 – 1920.

Anno 2019 is de economische betekenis van de landbouw gereduceerd tot < 1% in toegevoegde waarde, deze trend zet door. Deze sector telt nog ongeveer 300 vestigingen, waarvan 220 zelfstandige bedrijven zijn. Gebrek aan opvolging en schaalvergroting zet door. Ook de werkgelegenheid is met 1% bescheiden, afgezet tegen de impact van de grotere sectoren. Daar staat tegenover, dat het areaal grond dat in gebruik is als landbouw (-gerelateerde) grond met 8.500 hectare nog circa 45% is ³⁸. Vanuit het perspectief van de economie neemt de directe betekenis van de landbouw af.

Tegelijk is er toenemende aandacht voor het landschap en voor de teelt van lokale producten, als zowel vrijetijdsbesteding als een kwalitatief groene omgeving die steeds verder verstedelijkend. Haarlemmermeer heeft nog relatief veel groen, deels in de vorm van landbouwareaal, dat we (deels ook) als groene ruimte willen koesteren. Dit is een extra argument voor een terughoudende uitgifte van grond voor werklocaties, zoals beschreven in bijlage 6.4.

Tot slot bevat het rapport een schat aan statistische informatie, onder andere per kern en een sterkte-zwakke analyse per hoofdgroep van economische sectoren.

6.3 Samenvatting onderzoek ECE

In opdracht van de gemeente heeft Erasmus Centre for Entrepreneurship (hierna ECE) onderzoek gedaan naar de samenstelling van en de kansen binnen een aantal economische sectoren³⁹. De vraag aan ECE uit 2022 was een direct gevolg van het rapport van Decisio uit 2021. Het identificeren van een aantal kansrijke focussectoren door Decisio wierp nieuwe behoefte op aan verdiepte kennis over bedrijven in die sectoren. Het ECE-rapport schetst boven alles welke *specialisaties* er zijn binnen sectoren, hoe bedrijven in die sectoren het *vestigingsklimaat* ervaren en welke *kansen en wensen* zij nog zien. In de slipstream van het onderzoek en contact met bedrijven heeft ECE daarnaast handige informatie opgeleverd, die aanknopingspunten bieden voor het uitvoeringsprogramma dat is geschetst in hoofdstuk 5. Zoals de concentratie van bedrijven, hun geografische oriëntatie, de herkomst van werknemers, de relatie met de luchthaven, de invloed van maatschappelijke transitie en de rol die bedrijven van de gemeente Haarlemmermeer verwachten.

De opbouw van het rapport is dat ECE eerst een theoretische kader schetst: wat is een vestigingsklimaat, welke factoren vallen daar volgens de wetenschap onder. ECE is een wetenschappelijk onderzoeksinstituut verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, met een focus op startende en groeiende ondernemingen.

ECE wijst erop, dat de relatie tussen de focussectoren en de locatie Haarlemmermeer twee dimensies heeft: wat is de waarde van de locatie voor de sectoren *en omgekeerd* van de sectoren voor de locatie⁴⁰ ?

³⁸ Bron: gemeente Haarlemmermeer

³⁹ Het vestigingsklimaatecosysteem voor zes focussectoren in de gemeente Haarlemmermeer, juni 2023

⁴⁰ ECE, pagina 9

ECE introduceert de term *vestigingsklimaatecosysteem* als “het geheel van factoren in een bepaald gebied die het niet alleen aantrekkelijk maken voor een onderneming om zich daar te vestigen maar ook een positief effect hebben op de bedrijfsvoering en het (op lange termijn) behouden van een bedrijf. De belangrijkste factoren zijn toegang tot talent, markt, gerelateerde en ondersteunende industrieën en kapitaal, binnen een institutionele en culturele context”.

Op verzoek van de gemeente heeft ECE gekeken naar zes sectoren die in deze Koers onder 4.1 zijn geformuleerd (waarbij de genoemde sub-sectoren dominant lijken)

- ICT & Tech
 - Met als dominante sub-sectoren software, IT-advisering, IT-dienstverlening
- Groothandel & *Consumer Goods*
 - Vooral in computers/ICT en technologie
- Specialistische zakelijke dienstverlening
 - Zeer breed en divers, met lichte focus op organisatieadvies
- Life sciences & health / Pharma & Medical
 - Vooral groothandel, verkoop en backoffice
- Energie & Grondstoffen
 - Waarbij onder de noemer circulair vooraf afval, recycling en sanering
- Luchthaven & Logistiek

Het hele rapport omvat ca. 90 pagina's, met tal van details, specificaties en nuances. De hoofdlijnen zijn:

- Bedrijven beoordelen het bestaande vestigingsklimaat overwegend als (ruim) voldoende tot goed ⁴¹. De redenen voor dit positieve oordeel lopen uiteen per sector en gaan over digitale connectiviteit, het internationale karakter van de regio, aanwezige ruimte, aanbod personeel en de aanwezigheid van andere bedrijven;
- Toegang tot talent, de centrale ligging en representatieve ruimte springen eruit als “competitieve factor”;
- De onderzochte sectoren zijn vooral gevestigd bij Hoofddorp, Nieuw-Vennep, Badhoevedorp en Schiphol ⁴²;
- Uitdagingen ziet men in verduurzaming van huisvesting en bedrijfsprocessen, digitalisering, energie(-voorziening) en herhuisvesting.

Opvallend is dat de geografische en handelsoriëntatie en de herkomst van personeel vooral buiten de gemeente liggen. Soms is dat de regio, vaak heel Nederland en deels ook internationaal. Personeel komt deels uit de gemeente, maar vaak daarbuiten en niet zelden ook van buiten de regio.

ECE benadrukt wat ook STEC al liet zien: Startups zijn maar in beperkte mate aanwezig, het zijn vooral verder ontwikkelde bedrijven die zich in Haarlemmermeer vestigen.

Er zijn minstens drie invalshoeken als we zoeken naar de relatie met de luchthaven: bedrijven zien zich als onderdeel van, toeleverancier of gebruiker. Die invalshoeken worden in het gesprek over ‘het belang van de luchthaven’ nog wel eens verward.

- Zo’n 900 bedrijven vormen het Schiphol-product ⁴³;
- Een deel heeft de luchthaven en de daar gevestigde bedrijven als klant, dus is toeleverancier;
- Een deel gebruikt de luchthaven als herkomst of bestemming voor passagiers (medewerkers, klanten) of vracht

Het onderzoek bevestigt de dubbele relatie tussen de luchthaven en de plek waar die is gevestigd. Waar de ICT en de circulaire bedrijven de luchthaven(-sector) vooral als klant zien, bevestigt de life-sciences sector,

⁴¹ 90% van de respondenten

⁴² Dit is in lijn met Decisio, pag. 65; de totale bedrijvigheid is voor ca. 70% op die locaties gehuisvest.

⁴³ Zie ook Decisio

dat hun personeel wel frequent via Schiphol vliegt. En waar vaak verondersteld wordt dat de logistiek en groothandel hier zitten vanwege de luchthaven, wordt dat beeld sterk genuanceerd. De groothandel meldt, dat slechts 20% van het volume van hun zendingen via Schiphol loopt. De logistieke sector noemt de internationale connectiviteit via de luchthaven pas als vierde prioriteit. De luchthaven is (slechts) voor de helft van de logistieke bedrijven echt relevant.

Omgekeerd zijn er dus wel andere redenen voor deze bedrijven om juist vanuit Haarlemmermeer te werken. En wordt de aanwezigheid van en nabijheid tot Schiphol wel degelijk als belangrijk deel van de aantrekkingskracht van de gemeente gezien. En die internationale uitstraling is ook weer factor bij vestigingsbeslissingen van “scale-ups en ambitieus MKB” ⁴⁴.

Bij de rol van de gemeente denken bedrijven aan het blijven ijveren voor infrastructuur, bereikbaarheid op de lange e/o korte afstand, stroom en ruimte. In het algemeen is er weinig structureel contact tussen bedrijven en met de gemeente. Hier zien we dan ook een duidelijke rol voor de gemeente die nader vorm moet krijgen in het uitvoeringsprogramma van hoofdstuk 5.

ECE concludeert, dat er veelal (nog) geen sprake is van een echt ecosysteem, zoals zij dat definiëren.

Tenslotte valt op, dat toegang tot kapitaal door ECE expliciet als onderdeel van het vestigingsklimaat(-ecosysteem) wordt gezien, maar dat juist deze onderzochte sectoren overwegend aangeven dat kapitaal voldoende beschikbaar is of uit eigen kring komt (moederorganisatie of familiebedrijf). Alleen de ICT- en tech-sector, waar ook vaak kleine en jonge bedrijven actief zijn, is hier niet gerust op.

6.4 Samenvatting Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer (2023)

Haarlemmermeer bevindt zich in een nieuwe complexe situatie die vraagt om strategische sturing en een nieuw beleidskader

Haarlemmermeer is de afgelopen jaren economisch en demografisch sterk gegroeid. Op dit moment zijn wij economisch gezien een van de vijf grootste gemeenten van Nederland. Naast de sterke groei worden wij geconfronteerd met een nieuwe en complexe situatie. Waar voorheen genoeg ruimte was om allerlei opgaven en ontwikkelingen ruimte te bieden, is dit door de sterke groei in de afgelopen jaren en de veelheid aan opgaven die tegelijkertijd spelen niet meer mogelijk. Het heden en de toekomst vragen daarom (ook) vanuit economisch perspectief selectiever om te gaan met ruimteclaims, keuzes te maken en hier meer strategische op te sturen. Hier zijn nieuwe beleidskaders voor nodig.

Met de Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer, de Ruimtelijk Economische Uitwerking van de koers en het nog te ontwikkelen instrument (samen de Integrale Beschouwing Werklocatiemarkt, hierna beschouwing) geven we invulling aan de nieuwe beleidskaders en is het onze ambitie meer strategisch te gaan sturen. De Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer (deel I van de beschouwing) is 5 oktober 2023 vastgesteld. Deze Koers vervangt de huidige Strategie Werklocaties gemeente Haarlemmermeer (2019.0027561). Deel II volgt begin volgend jaar.

Figuur 22: de positie en delen van de Koers Werklocatiemarkt

⁴⁴ ECE, p. 53

Om bij te dragen aan een toekomstbestendige werklocatiemarkt zetten we vanuit de nieuwe koers voor de werklocatiemarkt in op kwaliteit, selectiviteit en diversificatie

Kwaliteit. Het idee is dat door creëren van kwalitatief hoogstaande randvoorwaarden, ook kwalitatief hoogstaande bedrijvigheid wordt aangetrokken. Dit geldt zowel voor bestaande locaties als voor ontwikkellocaties. Voorheen was er voldoende ruimte beschikbaar voor bedrijvigheid in Haarlemmermeer. Dat is niet langer het geval. Ruimte is schaars en we kampen met de naweeën van de coronacrisis. Tegelijkertijd zitten we midden in een energiecrisis en heerst er krapte op de arbeidsmarkt met een strijd om talent tot gevolg. Om tegen deze achtergrond hoogwaardige bedrijvigheid te behouden en aan te trekken is het, meer dan voorheen, van belang om expliciet op kwaliteit te sturen. We zetten hiermee in op alle typen hoogstaande bedrijvigheid. Van startups, scale-ups, gevestigde bedrijven, zzp'ers, het midden- en kleinbedrijf (mkb) tot grootbedrijven. Dit kunnen lokaal-, regionaal-/nationaal- en internationaal-georiënteerde bedrijven zijn. Indirect sturen we, door de inzet op kwalitatief hoogstaande werklocaties, ook op een diverse en aantrekkelijke arbeidsmarkt.

Met de inzet op kwaliteit wordt het volgende bedoeld:

- De inzet op een duurzame, groene, innovatieve, leefbare en bereikbare werklocatiemarkt met een relevant voorzieningenniveau.
- Een werklocatiemarkt die, naast een economische bijdrage, ook een positieve maatschappelijke bijdrage levert. Door bijvoorbeeld functies voor omwonenden te bieden, een bijdrage te leveren aan de energievoorziening van de buurt of door in groen en water voor de omgeving te voorzien.
- Het mengen van functies zoals bedrijvigheid, horeca, cultuur en woningen op locaties (verticaal en horizontaal) en in panden (bijvoorbeeld door meervoudig ruimtegebruik) waar dit mogelijk is zodat synergie, reuring en prettige en interessante verblijfsplaatsen ontstaan. Inspirerend voorbeeld is de culturele broedplaats Bogota in Halfweg.
- Het creëren van informele werkplekken om aan de toenemende behoefte van zzp'ers en werknemers te kunnen voldoen.

Hoe gaan we dit doen?

Om tot een kwalitatief hoogstaande en toekomstbestendige werklocatiemarkt te komen, werken we in de Ruimtelijk Economische Uitwerking (deel II van de beschouwing) aan een kwaliteitskader voor ontwikkel- en bestaande locaties. In dit kwaliteitskader geven we voor de verschillende werklocaties concreet inhoud aan de hiervoor opgesomde kwaliteitsonderdelen. Hierin is ook aandacht voor de ruimtelijke kwaliteitsaspecten die het lokale bedrijfsleven vraagt. Zoals bijvoorbeeld de kavelgrootte en de mogelijkheid om kavels te delen. De kavelgrootte is van belang omdat lokale bedrijven veelal om kleinere kavels vragen dan grotere internationale spelers of logistieke partijen.

Selectiviteit. Naast het nadrukkelijk sturen op kwaliteit middels randvoorwaarden, zetten we in op de selectieve ontwikkeling van werklocaties als extra impuls aan kwaliteit. Dit houdt in dat:

- we tot en met 2030 in principe geen extra nieuwe ontwikkellocaties aanwijzen. De ruimtevraag zal moeten worden geacommodeerd op de nu bekende ontwikkellocaties (Schiphol Trade Park, De President 2.0, Beukenhorst Oost en Badhoevedorp Zuid). Door geen nieuwe ontwikkellocaties aan te wijzen, blijft de ruimte die er is beperkt en wordt ruimtelijke selectiviteit en het leveren van kwaliteit gestimuleerd. Dit geldt ook voor ruimte extensieve sectoren zoals de logistiek. Bijkomend voordeel van het benutten van schaarste is dat het niet inzetten van nieuwe ontwikkellocaties ook tot afname van de leegstand kan leiden en zo een impuls aan de kwaliteit van deze locaties kan geven. Zo kan met nu leegstaande ruimte aan een deel van de ruimtevraag worden voldaan, mits er kwaliteitsingrepen plaatsvinden;
- we nadrukkelijk inzetten op verdichting. Door verdichting en intensivering (meervoudig ruimtegebruik) van bestaande en nog te ontwikkelen locaties wordt efficiënter omgegaan met de ruimte die we nog hebben en die we willen ontwikkelen.
- we de ruimte die beschikbaar is niet tegelijk, maar gefaseerd ontwikkelen zodat we bouwen wat de markt kan absorberen en we geen nieuwe leegstand creëren. Voor het in de praktijk brengen van de

faseringsgedachte worden de kwalitatieve en de kwantitatieve (markt)potenties van locaties vergeleken en afgewogen. Ook belangrijke infrastructurele ontwikkelingen zoals de mogelijke komst van de Noord/Zuidlijn en andere verplichtingen zoals contractuele afspraken maken onderdeel uit van deze faseringsafweging.

Omdat de ruimte schaars is en we inzetten op selectiviteit zal niet elke ruimtevraag een nieuwe plek kunnen vinden in Haarlemmermeer. Dit geldt ook voor de verplaatsingsvraag die voortkomt uit transformaties.

Hoe gaan we dit doen?

Voor ontwikkellocaties geldt dat we in de ruimtelijke planvorming samen met marktpartijen invulling geven aan de mate van verdichting en aan de fasering. Samen met Parkmanagementorganisaties en Bedrijfsinvesteringszones (BIZ'en) zullen we de kansen en de mogelijkheden voor verdichting voor de bestaande locaties inzichtelijk te maken.

Diversificatie. De inzet op diversificatie van de economie en de werklocatiemarkt wordt met deze nieuwe koers voortgezet. De economie van Haarlemmermeer is (nog steeds) relatief sterk afhankelijk van de luchthaven en de aan de luchthaven gerelateerde bedrijvigheid. De totale economische betekenis van het luchthavencluster bedroeg in 2019 zo'n 44%. Hierdoor kent Haarlemmermeer hoge pieken ten tijde van economische voorspoed en relatief diepe dalen ten tijde van economische neergang. Door in te blijven zetten op diversificatie van de economie, willen we het effect van conjuncturele schommelingen en economische schokken in de toekomst proberen te beperken. De economie van Haarlemmermeer wordt hierdoor veelzijdiger, stabiel en daarmee ook aantrekkelijker om in te investeren. Met de luchthaven binnen onze gemeentegrenzen zal het luchthavencluster altijd een belangrijke economische factor zijn. Tegen deze achtergrond geldt hoe meer we kunnen bijdragen aan een diverse economie, hoe beter.

Om diversificatie te stimuleren focussen we (in lijn met de in ontwikkeling zijnde economische koers, ook wel economische agenda genoemd) op de vestigingsrandvoorwaarden van vijf sectoren die niet direct met de luchthaven verbonden zijn:

- Life Sciences & Health
- ICT & Technologie
- Groothandel & Consumer Goods
- Specialistische zakelijke dienstverlening
- Grondstoffen & Energie (waaronder circulaire bedrijvigheid)

De luchthaven en de logistieke sector blijven belangrijke onderdelen van de Haarlemmermeerse economie en vormen daarom samen met de hierboven genoemde diversificatiesectoren de zes focussectoren van de economie.

Hoe gaan we dit doen?

We kunnen als gemeente niet direct sturen op diversificatie van de economie en werklocatiemarkt. Indirect kunnen we er wel voor zorgen dat we de juiste vestigingsrandvoorwaarden creëren die de bedrijvigheid uit de diversificatiesectoren aantrekt en clustering van bedrijvigheid mogelijk maakt. Daarnaast spelen onze marketing- en acquisitieactiviteiten een belangrijke rol in het aantrekken en behouden van bedrijvigheid in deze sectoren. Deze koers betekent dus wat voor onze ambtelijke en bestuurlijke inzet op dit vlak. Hoe de vestigingsrandvoorwaarden van de sectoren eruitzien, moet blijken uit een onderzoek van het Erasmus Centre for Entrepreneurship (ECE) dat in het kader van de nieuwe Economische Koers Haarlemmermeer (in wording) is opgepakt. Deze voorwaarden zullen vervolgens als input dienen voor het concreet uitwerken van het kwaliteitskader voor de werklocaties in de Ruimtelijk Economische Uitwerking (deel II van de beschouwing). Ook hier zal onder meer aandacht zijn voor de ruimtelijke kwaliteitsaspecten die het lokale bedrijfsleven vraagt.

De koers betekent voor bestaande- en ontwikkellocaties op hoofdlijnen dat:

- het vanuit het oogpunt van kwaliteit- en selectiviteit van belang is dat niet alle gronden tegelijkertijd worden ontwikkeld;
- de gewenste kwaliteiten en kwantiteiten van het programma van ontwikkellocaties aansluiten op (en niet concurreren met) de directe omgeving, de bredere werklocatiemarkt van Haarlemmermeer en vergelijkbare ontwikkelingen in de regio;
- gestuurd wordt op efficiënter ruimtegebruik (verdichten, intensivering, meervoudig ruimtegebruik);
- we aandacht hebben voor de ruimtelijke kwaliteitsaspecten die het lokale bedrijfsleven vraagt. Zoals bijvoorbeeld de kavelgrootte en de mogelijkheid om kavels te delen;
- we inspelen op de vestigingsrandvoorwaarden die de diversificatiesectoren vragen;
- bestaande locaties die nog niet toekomstbestendig zijn hier kwalitatief naartoe groeien.

Verdere concretisering van de koers voor de verschillende typen werklocaties en inzichten in bijvoorbeeld clustermogelijkheden en vestigingsrandvoorwaarden werken we uit in de Ruimtelijk Economische Uitwerking (deel II van de beschouwing).

Kanttekeningen

De Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer geeft een ambitie en ontwikkelrichting weer voor de werklocatiemarkt van Haarlemmermeer. We realiseren ons dat niet alles maakbaar is en we als gemeente over beperkte middelen beschikken om direct invloed uit te oefenen op het tot stand komen van bijvoorbeeld kwaliteit en diversificatie. De grootste invloed hebben we op ontwikkellocaties. Bij deze nieuwe locaties kunnen we de ruimtelijke en economische kaders vaak nog direct aan de voorkant, tijdens de planvorming, vormgeven en/of beïnvloeden. Hierdoor kunnen de gewenste kwaliteiten of de juiste vestigingsrandvoorwaarden voor sectoren gecreëerd worden. Bestaande contractuele afspraken kunnen de invloed op ontwikkellocaties echter wel beperken. Voor ons staat voorop dat we contractuele afspraken nakomen. De Koers Werklocatiemarkt Haarlemmermeer doet nadrukkelijk geen afbreuk aan bestaande verplichtingen. De invloed op bestaande locaties is beperkt omdat gronden al zijn verkocht of ontwikkeld en locaties op een bepaalde manier functioneren. Het tot stand laten komen van verandering vraagt bij bestaande locaties om een langere adem. Niettemin is het onze ambitie om ook hier samen met de markt en voortbordurend op de trajecten herstructurering en toekomstbestendige werklocaties te werken aan kwaliteitsverbeteringen, efficiënter ruimtegebruik en vestigingsrandvoorwaarden voor diversificatie.

6.5 Vestigingsklimaat

Een van de aspecten die vaak wordt genoemd als onderbouwing van de snelle groei van de economie is het goede vestigingsklimaat in de gemeente. Onderstaande tabel geeft een samenvatting uit diverse bronnen ⁴⁵ van de belangrijkste factoren, die aantoonbaar van invloed zijn (geweest). Per factor is de status ervan anno 2023 getypeerd, plus de trend(s) rond die factor. Waar relevant zijn de belangrijkste maatregelen gemeld, die door overheid en marktpartijen worden genomen, om negatieve trends om te buigen. Ook is de mate van invloed van de gemeente vermeld, per factor. In de laatste kolommen staat -sterk samengevat- de conclusie van de rapporten van ECE van de Rekenkamercommissie. Onder de tabel een nadere puntsgewijze toelichting op factoren, trends en maatregelen.

⁴⁵ Zoals de diverse onderzoeken vermeld in de literatuurlijst, jarenlange ervaring van team EZ en M&A en feedback uit gesprekken met uiteenlopende marktpartijen.

Tabel 3: samenvatting vestigingsklimaat

	Factor	Status	Trend	Maatregel	Invloed HLMR	ECE: 'Ruim Voldoende'	Rekenkamer: 'Goed op weg'
1	Bereikbaarheid regionaal & nationaal	Sterk +++	Onder grote druk	Doortrekken NZL, NBBW, Airport- Sprinter	Relatief groot	Belangrijk	
2	Internationale connectiviteit	Goed +	Beperking vliegbewegingen Schiphol geeft onzekerheid		Klein	~	Transitie
3	Ruimte & prijs huisvesting	Schaars --	Blijvend Schaars	Werklocaties beschikbaar maken	Groot	Goed	Selectief
4	Ligging Talent R&D Afzetmarkt					Goed ~	
5	Arbeidsmarkt	Overspannen ---	Blijvend		Nauwelijks	Samen	Urgent
6	Digitale infrastructuur	Goed +	Beter	Glasvezel aanvullen	Groot	Goed	Smart city
7	Belastingen		Voordeel neemt af		Nauwelijks		
8	Woon- en werkklimaat	Toenemend belang ⁴⁶ ₄₇		Woningbouw & kwaliteits- impulsen	Groot	Groen	Onbalans wonen
9	Marketing	Relatief bescheiden -		Herijken conform deze Koers	Groot		

Toelichting bij tabel 3:

De bereikbaarheid of connectiviteit (1) wordt het meest genoemd als samenvatting van de aantrekkingskracht van Haarlemmermeer en de directe omgeving. We onderscheiden binnenlands, over de grond en internationaal, luchtverkeer en internationale treinen, hierna onder 2). Haarlemmermeer heeft 900 km aan wegen⁴⁸. De ligging in sterk verstedelijkt gebied, nabij Amsterdam is daar onderdeel van. Er zijn kansen om deze bereikbaarheid nog verder te verbeteren door meer internationale treinen toe te voegen; dit kan door lokale treinen te vervangen door een metro (doortrekken van de Noord/Zuidlijn). Een mobiliteitshub gekoppeld aan het tracé en een extra halte van de metro kan dit nog verder ondersteunen. Aan de zuidwestzijde van Hoofddorp is een verdubbelde nieuwe Bennebroekerweg in voorbereiding.

De termen bereikbaarheid en Schiphol worden vaak synoniem gebruikt. De internationale bereikbaarheid van Nederland via Schiphol (2) ligt anno 2023 op een hoog niveau. De luchthaven bedient (hoog-)frequent meer dan 300 bestemmingen direct, waarmee zowel zakelijke als *leisure* bestemmingen worden bediend, waar ook de luchtvracht van mee profiteert. Dit werkt twee kanten op. Op het moment van schrijven speelt het voornemen van de rijksoverheid om het aantal vluchten op Schiphol te begrenzen op 440.000, waarbij deskundigen veronderstellen, dat dit -afhankelijk van de invulling van die beperking- een negatieve invloed op het netwerk en daarmee de connectiviteit kan hebben. Zowel voor passagiers als vracht.

Haarlemmermeer als ingepolderd land is lang een asset geweest, doordat het bestuur van de gemeente kon inspelen op vraag vanuit de markt om locaties voor bedrijven en kantoren te (mogen) ontwikkelen (3).

⁴⁶ "Welzijn telt vaak zwaarder dan meer inkomen", vrij naar Baarsma

⁴⁸ (Rijks-)Autosnelwegen 111km, Provinciale wegen 80km, gemeentelijk 705km bron website gemeente, peiljaar 2015

Er was altijd voldoende grond aanwezig die van functie veranderde, van landbouwgrond naar ruimte voor bedrijven en voor de luchtvaart. De grond kon tegen een concurrerende prijs in de markt worden aangeboden, wat een extra impuls voor het vestigingsklimaat is gebleken. Parallel is het aantal woningen (en bijbehorende voorzieningen, zie verzorgende economie in bijlage 6.2) ook sterk gegroeid. Deze lange reeks van claims op de ruimte heeft recent geleid tot het inzicht dat er terughoudender met de uitgifte van nieuwe grond voor bedrijfsmatige functies moet worden omgegaan. Dit is uitgewerkt in de Koers Werklocatiemarkt, bijlage 6.4, waarbij door kwaliteitseisen een positief effect op het woon- en werkklimaat (zie #7, onder) is te verwachten. Ook ECE onderschrijft dit argument van ruimte en huisvesting tegen een concurrerende prijs expliciet ⁴⁹.

De centrale ligging (4) aan een goed netwerk van infrastructuur, nabij afzetmarkten en in de arbeidsmarkt (zie #5, onder) komt in de literatuur ook vaak naar boven als een zelfstandige bouwsteen van het vestigingsklimaat. ECE spreekt in dit verband over *agglomeration economics*: een regio met hoge bevolkingsdichtheid en hoge werkgelegenheid⁵⁰.

De ruime arbeidsmarkt waar werkgevers uit konden putten is altijd een sterk punt geweest (5). De economie van de gemeente had een aantrekkingskracht op personeel uit een wijde straal om Haarlemmermeer heen. Dit hing samen met de bereikbaarheid, hiervoor onder #1. In de loop van de tijd is de situatie gegroeid, dat er op een arbeidsaanbod van ca. 88.000 personen ca. 150.000 banen zijn gekomen. Deze verhouding van bijna 1:2 is uitzonderlijk hoog (zie arbeidsmarkt par. 2.3). In heel Nederland en delen van de EU is de arbeidsmarkt voor diverse functies overspannen geraakt. Dit ziet de gemeente als een min of meer universeel gegeven, waarop ze zelf weinig invloed kan uitoefenen. In de uitvoeringsagenda is opgenomen, dat een nadere analyse van deelmarkten zal worden gedaan, om beter in beeld te krijgen voor welke soorten functies deze krapte -in Haarlemmermeer- met name speelt. Daarnaast is er aandacht voor scholing en opleiding. Zowel STEC, ECE als Futureconsult onderschrijven de grote impact van de huidige krapte.

De digitale connectiviteit (6) wordt als goed beoordeeld. De dekking van het glasvezelnetwerk is uitstekend en zal komende tijd nog verder verbeteren. Door de aanwezigheid van de AMS-IX en van een groeiende capaciteit van datacenters zijn deze randvoorwaarden goed verzorgd. Dit sluit goed aan bij de toenemende digitalisering van de maatschappij en behoefte in focussectoren in de economie, zoals de ICT/tech, logistiek en zakelijke dienstverlening. Futureconsult ⁵¹ wijst op de kansen van Haarlemmermeer als smart city.

Het belastingstelsel voor bedrijven (7) is bijna spreekwoordelijk onderdeel van internationale acquisitie van bedrijven. Nederland had altijd een goed naam op dit gebied, dit is voor de komende jaren minder vanzelfsprekend. De gemeente bundelt signalen van Nederlandse vestigingen van internationale bedrijven; het is geen onderwerp waar we als gemeente veel zelf aan kunnen doen.

De laatste jaren is het besef sterker geworden, dat naast een goed vestigingsklimaat voor bedrijven ook een goed verblijfsklimaat (8) nodig is. Voor werknemers rond hun vestiging en voor werknemers die in Haarlemmermeer (willen) wonen. Dit besef komt terug in het Koers Werklocatiemarkt, bijlage 6.4. De gemeente kan dit stimuleren door in bestemmingsplannen ruimte te scheppen voor faciliteiten die werknemers belangrijker zijn gaan vinden, zoals sport en horeca en buitenruimte. En door bij gebiedsontwikkeling eisen te stellen aan het creëren van dergelijke voorzieningen. Daarnaast ziet de maatschappij in alle geledingen een dringend tekort aan voldoende passende woningen. Hoewel woningbouw buiten de scope van deze economische koers valt, groeit het besef dat de onbalans tussen arbeid en woningen wel degelijk een rem zet op de economie en op de daarmee samenhangende brede welvaart. ECE en Futureconsult benadrukken de noodzaak om hieraan te blijven werken.

Tenslotte heeft de gemeente een eigen team voor marketing & acquisitie en investment-management, die

⁴⁹ ECE, o.a. pag. 30

⁵⁰ ECE, pag. 16

⁵¹ Toekomstverkenning vestigingsklimaat voor ondernemers in Haarlemmermeer, voor Rekenkamercommissie Haarlemmermeer, april 2023

de kansen voor bedrijven op diverse podia en via diverse media vermarkt (9). Deze marketing zal zicht meer gaan richten op de focussectoren en het behoud van bestaande bedrijven en werkgevers.

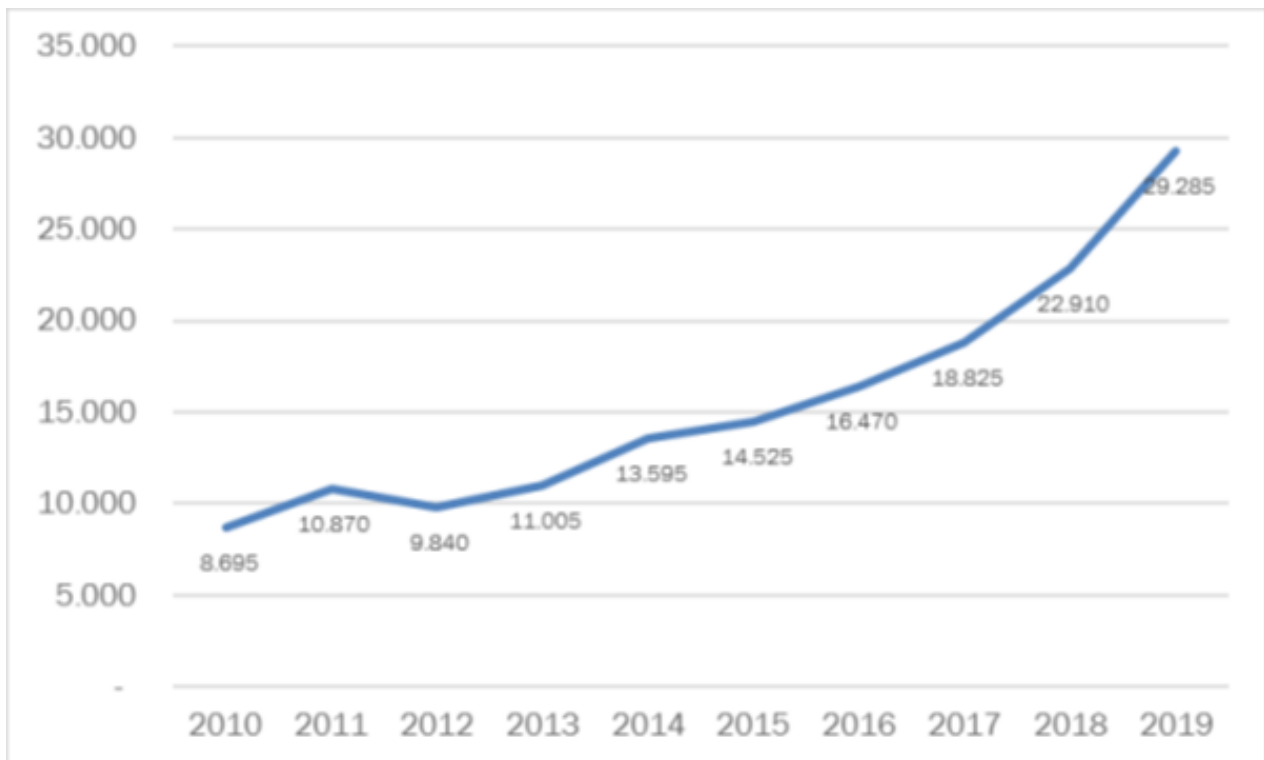
In aanvulling op deze lijst van traditioneel positieve elementen stellen we de laatste periode vast, dat het conjuncturele tekort aan energie en de stikstofcrisis het totale beeld niet verbeteren.

Haarlemmermeer stopt veel in de energietransitie, door een combinatie van ingrepen. Zo wijzen we met grondeigenaren locaties aan waar duurzame en circulaire energieopwekking kan plaats vinden (zoals 300 hectare voor zonnepanelen rond de Polderbaan). Onze deelneming SADC heeft op het duurzame bedrijventerrein Schiphol Trade Park in 2022 een energie-grid helpen organiseren, waar bedrijven onderling energie leveren. Een tweede grid is in oprichting.

Bedenk hierbij, dat de aantrekkingskracht van Haarlemmermeer verschilt tussen buitenlandse corporate bedrijven en expats en bedrijven die van een andere locatie in Nederland vestiging hier overwegen. Voor die laatste maakt bijvoorbeeld het nationale fiscale stelsel geen verschil.

In de laatste jaren is het besef gegroeid, dat er ook een rol ligt voor de gemeente om met het bestaande bedrijfsleven, al in Haarlemmermeer gevestigd, veel actiever te werken. Het gaat soms over uitbreiding, maar misschien wel net zo vaak over het optimaleren van het functioneren van bedrijven in de bestaande context. Die voortdurend verandert, ook zonder dat het bedrijf zelf verhuist van of naar deze plek. Kernwoorden daarin communicatie, community-building en het verbinden van bedrijven. Niet alle bedrijven willen dat, maar er zijn er vele die wel aan de gemeente vragen om het initiatief te nemen voor een veel *verbindende* actie. In die zin is het functioneren van de gemeente in die rol ook een randvoorwaarde voor het succes van de markt. Dit krijgt verder vorm onder de term *community building* in het uitvoeringsprogramma, zie Hoofdstuk 5.1.

Figuur 23 het aantal werkzame personen bij internationale werkgevers, uit Decisio p. 94.

6.6 Lijst van begrippen en afkortingen

Arbeidsmarkt

Vraag naar en aanbod van personeel/werknemers; betreft zowel capaciteit als competenties, expertise, vaardigheden.

Bedrijven en instellingen

Definitie van CBS, gehanteerd in de Klimaat- en Energiemonitor

Circulaire economie

Tot deze branche rekenen we bedrijven in 1) energie, water en afvalbeheer. Maar ook 2) het leveren van producten of diensten die focus leggen op hergebruik en 3) het voorkomen van (eenmalig) gebruik van fossiele grondstoffen/materialen of juist 4) productie van regeneratieve zaken of diensten.

Cluster

Een grote groep bedrijven die in eenzelfde branche actief zijn.

Datacenter

Een faciliteit waar bedrijf kritische ICT-apparatuur kan worden ondergebracht en waar de apparatuur (bijv. servers) en data non-stop verbonden zijn met het Internet (Strategie datacenters MRA, door BCI en CE Delft, 2019)

Digitaal

Numerieke gegevensverwerking door een computer, in bits in 0 of 1.

Diversificatie

Spreiden van economische activiteit over meerdere sectoren

Duurzaam

Gericht op bestendige toekomst, in deze EA 2030-2050

Duurzame economie

Tot deze branche rekenen we bedrijven die een duurzame dienst of product leveren

Ecosysteem

Een samenhangend stelsel van voorzieningen, die elkaar versterken

EP2016

Nota Economisch perspectief 2030, gemeente Haarlemmermeer, 2016

Focussectoren

Zes branches uit de economie

Innovatie

Het op de markt (willen) brengen van nieuwe producten of diensten, dan wel het verbeteren van (bedrijfs-)processen.

Investment management

Behoud van bedrijven die al geïnvesteerd hebben (in de economie van Haarlemmermeer)

LS&H

Life sciences & health, de sector “farmacie, zorg en gezondheid”

Marketing & Acquisitie

Promotie van Haarlemmermeer als vestigingslocatie en begeleiding van huisvestingsvragen van bedrijven

Meervoudig ruimtegebruik

Stapelen van functies of ruimtes meermaals benutten (elke m2 kan daardoor meervoudig of meermaals worden gebruikt; voorbeeld: windmolen op een akker)

MKB

Midden- en kleinbedrijf, bedrijven tot 250 werknemers e/o een omzet tot € 50 mln.

MRA

Metropool Regio Amsterdam, de regio waar Haarlemmermeer toe behoort.

NFIA

Netherlands Foreign Investment Agency, onderdeel van Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Regeneratie

Herstel e/o terugwinnen van bronnen (in het economisch proces van productie tot en met consumptie).

Robotica

De volgende fase van automatisering, waarbij handelingen door machines semiautonom kunnen worden uitgevoerd.

Startup

Beginnend bedrijf met een uitvoerbaar businessmodel rond een innovatief idee of markt (ECE: 2023).

Scale-up

Een snelgroeiend bedrijf met een groei van 20% per jaar, gedurende 3 jaar, met minstens 10 werknemers (ECE: 2023)

Toegevoegde waarde

De berekende productiewaarde per bedrijf en van alle bedrijven samen; Decisio p.105

Transitie

Een fase van verandering of overgang

ZZP

Zelfstandige zonder personeel, ook wel “eenmanszaak of één-pitter” (bedrijf waar de eigenaar ook de enige werknemer is)

6.7 Literatuurlijst & bronnen

- **Kate Raworth**
 - Donut Economie, 2015, Oxford University & Hogeschool van Amsterdam
- **Barbara Baarsma**
 - Groene Groei, 2022, Universiteit van Amsterdam.
- **Decisio**
 - Economische Analyse Haarlemmermeer, 2021, Amsterdam.
- **ECE** (Erasmus Centre for Entrepreneurship)
 - Het vestigingsklimaatecosysteem voor 6 focussectoren in Haarlemmermeer, 2023, Rotterdam.
- **STEC-groep**
 - De kracht van het innovatieve bedrijfsleven in Haarlemmermeer, 2023, Arnhem.
- **FutureConsult**
 - Toekomstverkenning vestigingsklimaat voor ondernemers in Haarlemmermeer (in opdracht Rekenkamercommissie Haarlemmermeer), april 2023
- **CLICS**
 - Onderzoek naar soorten, omvang en impact van luchtvracht, 2022
- **MRA**
 - Economische verkenningen metropoolregio Amsterdam, 2023
- **Gemeente Haarlemmermeer**
 - Klimaat- en energiemonitor Haarlemmermeer 2020-2021, Hoofddorp (2022).
 - Jaarplan 2023 Marketing & Acquisitie, 2022
 - Koers Werklocatiemarkt, 2023
 - Dynamisch & Evenwichtig, Haarlemmermeer de 21^e eeuw in, Nota Toekomstverkenningen gemeente Haarlemmermeer, 1990
 - De Staat van Haarlemmermeer 2, trendrapport 2012
 - Afdeling Onderzoek, diverse.
- **Haarlems Dagblad**
 - Haarlemmermeer 125 jaar gemeente, 1980
- **Provincie Noord-Holland**
 - Haarlemmermeer of minder, wenselijkheden en mogelijkheden om t.a.v. bedrijfsvestigingen in de Haarlemmermeer een selectief beleid te voeren, 1981
- **J. Nieuwenburg**
 - Levend Land, van Haarlemmermeer tot Haarlemmermeerpolder, 1977
- **H.N. ter Veen**
 - De Haarlemmermeer als kolonisatiegebied, proefschrift 1925
- **Van Paassen, Kouwe, Wissink**
 - De Haarlemmermeer, Plattelandsproblemen in de Randstad Holland, 1955 Universiteit Utrecht